

AGRÁRTÖRTÉNETI FÜZETEK

17.

ARATÁS NYÁRON ÉS TÉLEN

AZ EMBER ÉS A LÓ

ORNYIK SÁNDOR

**Szarvas
2008**

AGRÁRTÖRTÉNETI FÜZETEK

17.

ARATÁS NYÁRON ÉS TÉLEN

AZ EMBER ÉS A LÓ

ORNYIK SÁNDOR

Egy Szarvason végzett gazdász élete

Szerkesztők:

Csengeri Erzsébet, főiskolai tanársegéd
Dr. Szitó János, nyugalmazott vízépítő mérnök

Lektorálta:

Dr. Köhler Mihály

Kiadja:

A Tessedik Sámuel Főiskola Mezőgazdasági Víz- és Környezetgaz-
dálkodási Főiskolai Kar, Szarvas
és a
Tessedik Öreggazdász Egyesület, Szarvas

Felelős kiadó:

Takácsné dr. Hájos Mária, dékán és Dr. Köhler Mihály, elnök

Nyomtatás **DIGITÁLIS KALAMÁRIS** Szarvas
Felelős vezető: Tatai László

Tisztelt Olvasó!

A nagy múltú intézmények sok olyan eseménnyel büszkélkedhetnek, amelyek önmagukban igazolják szükségességüket. A rövid múltra visszatekintők ezt fokozottan igyekeznek bizonyítani.

A szarvasi főiskola Tessedik Sámuel – 1780 és 1806 közötti munkájára építve – eszmei utódjának vallja magát. Tessedik ezen rövid idő alatt olyan alapokat épített, amelyeket az utókor büszkén érezhet magáénak.

A 20-as évek polgárosodó Magyarországáé lehetővé tette az új gyökerek talajba-ereszkedését. Intézményünk második megalapítása (1927) óta fokozatos fejlődés szolgálta a friss eszmék megjelenését. Ennek elterjesztése csak komoly erőfeszítések árán valósulhatott meg.

Az agrártörténeti füzetekkel nagy tapasztalattal rendelkező kollégákat kívántunk megszólaltatni, akik olyan speciális ismeretekkel és gondolatokkal rendelkeznek, amelyek csak az övék és kapcsolódóak az általunk vallott eszmékhez.

Ez az oka, hogy a kéziratokat eredeti formájukban nyújtjuk át az Olvasónak, vállalva ezzel az esetleges elmarasztalásokat.

Semmi esetre sem kívánunk igazságosztók lenni a fennálló szakmai érdekellentétek megjelenésében. Vállalkozásunk az eredetiséget hivatott támogatni.

Szolgálni kívánjuk a magyar agrártársadalmat a lassan feledésbe merülő történetek megmentésével és megjelentetésével.

Kívánjuk, hogy ezen rövid írások segítségre legyenek múltunk megismeréséhez, elfogadva, hogy „csak annak a nemzetnek van jövője, amely azt múltjára építi”.

Ennek szellemében ajánljuk füzetünket és várjuk cselekvő segítségüket.

Szarvas, 1998.

Dr. Ligetvári Ferenc
alapító szerkesztő

A második évtized küszöbén

Tíz éves a Tessedik Sámuel Főiskola Mezőgazdasági Víz- és Környezetgazdálkodási Kara Agrártörténeti Füzetek c. kiadványa.

A sorozat eddig kiadott 14 kötete az alapító szerkesztő által megfogalmazottak szellemében jelent meg, s gazdagította az olvasók általános és szakmai ismereteit.

A sorozat arculata az évek során bizonyos változáson ment át, így előtérbe kerültek a Kar jogelőd intézményeihez kötődő visszaemlékezések, ill. a kapcsolódó történeteket bemutató munkák. E belső átalakulások továbbra is arra szolgáltak, hogy múltunk olyan eseményeit is megismerjük, amelyek kevésbé tudottak de megmentésük a végleges feledésbe merüléstől fontosnak tartható.

Ez az irányváltás összefüggésbe hozható a szarvasi agrár-szakemberképzés 75, ill. 80 éves évfordulóival és ehhez kapcsolódóan a Tessedik Öreggazdász Egyesület megalakulásával.

Az Agrártörténeti Füzetek a 15. kötetrel folytatódóan a Kar és az Egyesület közös kiadásában jelennek meg, nem kizárólag, de tendenciájában erőteljesebben lehetőséget adva az intézményben korábban végzett, tapasztalt szakemberek, ill. volt tanárok szakmai életútja, vagy annak jelentős fejezetei bemutatására.

A munka minőségének, színvonalának további biztosítása, illetve finomítása érdekében a kötetek szakmai anyagai lektorált formában jelennek meg.

Az eddigiekben is sikeres sorozat folytatása reményeink szerint tovább fogja szolgálni a hazai gazdatársadalom, a volt szarvasi diákok, a mai hallgatók és a nagy múltú, már a kilencedik évtizedébe lépett intézmény érdekeit.

Szarvas, 2008. október

Dr. Bukovinszky László
a sorozat szerkesztője 2003-2007 között

Tartalomjegyzék

BEVEZETŐ HELYETT	9
AZ ÉLETEMRŐL RÖVIDEN	10
Képes melléklet	17
AZ EMBER ÉS A LÓ	23
Gyakorlati tanácsok fogathajtóknak	23
A patkolásról	24
A fogatló ápolása	25
A fogathajtó feladatai - Jó tanácsok kezdő versenyzőknek	26
A döntési helyzet	26
A fogathajtó személye iránti elvárások	27
Következtetések	28
A magyar fogathajtás története	28
A magyar paraszt ló szeretete	30
Lovak a háborúban	33
I. rész	34
II. rész	37
Magad uram, ha lovad nincs	41
A kombinált fogat	43
A tiszazugi arab félvér tájfajta	45
Nyeregben a halál közelében	46
Bonyodalmak az esküvői négyesfogat útvonalán	49
A ló fiatalítása fogsütéssel	51
UTÓSZÓ	54
A SOROZAT EDDIG MEGJELENT KÖTETEI	55

BEVEZETŐ HELYETT

Levél Dr. Köhler Mihálynak.
(Részlet a levélből)

Kedves Misku¹!

Többszöri készítés után fogtam hozzá, és írtam meg életutamat. Tematikája írásbeli anyagomnak nem az egykori, sokszor leíratott önéletrajz.

Úgy érzem, a tartalom fedi a címet. Arra is alkalmas, hogy olvasója átfogó képet kapjon egy letűnt társadalmi rendszer politikájáról, és szakmailag betekintszen a gazdasági élet néhány területére.

Ez az utolsó olyan írásom, amelyet örököül hagyok két fiú unokámnak. Egy példány maradjon a tiéd annak bizonyítékául, hogy ilyen barátod és évfolyamtársad volt.

Csongrád, 2007. 07. 24.

Ornyik Sándor
nyugalmazott mezőgazda, nemzetközi fogatbíró

¹ Köhler Mihály dr

AZ ÉLETEMRŐL RÖVIDEN

Barátaim kérésére most 77 éves korban – tükör elé állok, jól megnézem önmagamot és visszatekintek, hogy egy élet során mire voltam képes? Szürke-e életem, vagy sikerélményben gazdag, elegendő-e elvárás szerint amit alkottam?

Eltekintek az egykor alkalmazott önéletrajzírástól. Kizárólag a tényyszerűsége törekszem, mellőzöm a beképzeltséget és önteltséget.

A Holt-Tisza partján épült tanyánkon születtem 1930. március 9-én, Csongrádon. Apám Ornyik Sándor (1907-1998), anyám Fekete Teréz (1907-1983). Testvérem: Teréz (1935-1979). Feleségem: Tombácz Anna (1931). Gyermekeim: Éva (1955). Unokáim: Tóth Csaba (1982) és Barnabás (1988).

Természet-közelben nőttem fel. A táj, a Tisza és annak élővilága, az állatok szeretete egész életemre kihatott. A 4-5 évnyi óvodai közösségi élet mások tiszteletére tanított, és kialakította bennem az alapvető emberi magatartást. Kitűnő bizonyítvánnyal végeztem a 4 elemi iskolát, majd a reálgimnázium 4 osztálya következett. Akkor kötelező tantárgy volt a latin és a német nyelv ismerete.

Elég fiatal koromban ért az első politikai jellegű pofoncsapás, mert a latin tanárom utálta a proletár és paraszt-származású tanulókat, ami számomra az elégtelen osztályzatban nyilvánult meg.

Az eddig leírt tanulásomat apai nagyanyám tette lehetővé Csongrádon, aki a tanévek alatt teljes ellátást biztosított.

A fizikai munkavégzés a tanév befejezése után kezdődött. Bizonyítványosztatás után másnap már a tanyai munka várt, ami a jószágok legeltetésével kezdődött, és a későbbi években már a kézi kaszálással folytatódott. Apám következetes, szigorú parasztember volt, és a Tisza partján mintagazdaként ismerték.

A szarvasi évek és a katonaság

Gyermekkorom akkor ért véget, amikor apám 1945 év őszén lőcsös kocsiba fogta kancáit, és Szarvas felé vette az útírányt. A Tessedik Sámuel Középfokú Gazdasági Tanintézetbe azt a fiút vették fel, aki „jeles vagy jó” bizonyítvánnyal végezte a polgári iskola, vagy gimnázium 4. osztályát. Nem kis próbatétel volt részemről 15 évesen elszakadni a családi élet kötelékéből.

Az akkori intézet földszintjén az osztályok és a tanügyi helyiségek üzemeltek. Az emeleten I.-VI. hálótér, amely 90 diák elhelyezését biztosította. Pontos napirend, fegyelem és szervezettség részei voltunk. Egy nevelőtanár nem csak felügyelt, hanem nevelte is az ország különböző tájairól érkező fiatalokat. A kalocsai asszonyok által kifestett ebédlőben étkeztünk, miközben a nevelő tanár hátratett kézzel sétált fel-alá, oktatta a tanulókat alapvető étkezési szabályok ismeretére. Hálával tartozom néhai édesanyámnak, akinek álma az volt, hogy fiát szakmailag taníttassa.

Lovasbandérium élén a sárguláson. Szarvas, 1948. május 23.
Kép a Bagó fivérek albumából

A szarvasi 4 év elméleti és gyakorlati oktatási anyaga egész életem során elkísért. A diákévek egyes epizódjait az „Emlékek a szarvasi gazdaszéletről 1945-'49” írásban igyekeztem megőrizni az utókor számára².

Sorsom alakulása nem tette lehetővé, hogy egyetemi szinten tovább tanuljak.

1950-ben behívtak katonai szolgálatra. Itt is közvetett hasznát vettem a 4 éves kollégiumi életnek. Nem zavart az indokolatlan kitöltségek megalázó sorozata, sem a sarkosra kitömött szalmazsák és a szalmával bélelt párna. A szorgalom és az önfegyelem eredményezte a szakaszvezetői rangot. 27 hónapig egy gépészmérnök ezredes mellett igyekeztem helytállni. Amíg a katona napi zsoldja 2 Ft volt, én 960 Ft/hó fizetést kaptam. Nagy Imre politikája által tartalékos tiszti tanfolyamra vezényeltek, amit 4,7 tanulmányi átlaggal végeztem el. Majd mit tesz a politika? – 1958-ban „ellenforradalmi tevékenység” címen lefokoztak. „Annyit le a kerék, amennyit fel” gyakorlati elv alapján; honvéd – tiszthelyettes – tiszt – honvéd rendfokozat jellemezte katonai tevékenységemet. A történetek fényes bizonyítékai a mindenkori politikai uralomnak.

Visszatérve saját sorsom alakulására tényként kezelem, hogy azon szerencsés emberek táborát gyarapítom, akik azt csinálták életük során amit tanultak, amihez értettek és amit szerettek. Ez az én esetemben a magyar mezőgazdaság 40 éven át.

A szakma göröngyös útján

Katonai leszerelésem után Csongrád Városi Tanács Végrehajtó Bizottságának Mezőgazdasági Osztályán főagronómusi teendőket láttam el. A város 20000 kh³ területén 5300 kistermelő küszködött a politikával és az időjárással a napi betevő falatokért. A 7 fős Mezőgazdasági osztály is küszködött a napi sajátos gondok megoldása érdekében. Számomra komoly próbatétel volt, és egy életre szóló tanulságnak bizonyult a 3 évi munka. E munkakörben ért 1956 eseménye.

² Agrártörténeti füzetek. 8. szám.

³ Katasztrális hold = 5755 m²

Tévesen feltételeztem önmagamról, hogy a párton kívüli ember pártatlan is lehet. A felelősségre vonás számomra kirugást jelentett. Ezt 1 hónapi fűzfanyesés követte feléből a Tisza folyó füzes árterén.

1958-ban a csongrádi Petőfi MgTSz⁴ főagronómust keresett. Elvállaltam, mert soha nem volt szándékom a várost és a családomat elhagyni. Nagy költőnk szavai is ihlettek „itt élned és halnod kell”. Tíz évig főagronómusa, majd 14 évig elnöke voltam az 5000 holdas, akkor 710 fő dolgozót és 405 nyugdíjast nyilvántartó szövetkezetnek. A szik és homoktalajok szakmailag próbára tették a mérleghiányt nem ismerő vezetést. Munkámat minősítse az a tény, hogy 10 éven át megyei bemutató gazdaság voltunk. A lótenyésztünkön kívül külföldre versenylovakat exportáltunk. Nyolc éven át egyedül voltam szakember a 4 üzemágra szakosodó gazdaságban. Csak később érkeztek az egyetemre termelőszövetkezeti ösztöndíjjal beiskolázott szakemberek.

A keményen ledolgozott 24 év egy életre szóló tanulással szolgált. Ám a politika megint közbeszólt, mert a közgyűlés előtt jelentős számú „káder” igyekezett lejártni személyemet.

Az elnökválasztó közgyűlés titkosan szavazott. A tagság 58%-os bizalma nem biztosította a kétharmados törvényi előírást. Győzött tehát a Párt politika – nem először, és nem utoljára életem során. Később jöttem rá a valóságra, mely szerint nem elég lelkiismeretes és sikeresen dolgozni. Hamarabb kellett volna a politika farkascapatába beállni és üvölni, hogy a koncból nagyobb falat jusson.

A történt események városi szinten erős negatív hatást váltottak ki. Hamarosan megkeresett az egyik MgTSz vezetése és felkért, hogy 1100 darabból álló tehenészeti telepét vegyem át. Új feladat, szakmailag új kihívás. Elfogadtam a feladatot: évi 2,5 millió liter tej előállítása, 45 fő dolgozó 2 műszakban, reggel 4 órától este 10 óráig terjed a munkaidő. Így értük el az 500-as tehenészettel az 5100 liter/db/év fejési hozamot. Rájöttem, hogy gumicsizmában tehéntrágyában taposva is lehet sikerélmény, ha a végzett munka eredményes.

Feltételezem, hogy szakmai tekintélyem készítette az állami gazdaság akkori igazgatóját a személyes megbeszélésre. Két beszélgetés

⁴ Mezőgazdasági Termelő Szövetkezet

során elutasítottam ajánlatát, amely szerint vegyem át az állami gazdaság nád-ágazatának irányítását. Harmadik megbeszélésünket azzal kezdte, hogy a minisztert sem keresik fel háromszor. Az új és számomra ismeretlen feladatra igennel válaszoltam.

Aratás télen

Eddigi munkám során sok nyári aratást szerveztem tikkasztó melegben, most pedig zord hideg jeges esőben kell nádat aratni. Tudott tény, hogy a nád termelésének és késztermékké történő feldolgozásának sem oktatása, sem szakirodalma nincs e hazában. Mégis nekivágtam az ismeretlen feladatnak, mert bíztam önmagamban.

Az 1260 ha összterületű nádas Szolnoknál kezdődött és Mórahalomnál ért véget, négy megyére kiterjedően. A kézi nádaratást felváltotta a gépesítés. A Belgiumból importált SEIGA nádarató kombájnok lekaszálták, kévébe kötötték és a part menti kúpokba szállították a nádat.

Gyermekkoromban a Holt-Tisza partján épült tanyánkban éltem nád-közelben. Azt hittem, hogy ismerem a nádat, ám új munkakörömben hamar rájöttem, hogy feltételezésem téves. Mohón szívtam elmémbe azon részletes ismereteket, amelyeket olyan idős, ősz hajú emberektől hallottam, akik családi megélhetését a nád és gyékény biztosította. Télen a nád aratás, majd az abból készülő végtermékek – tavasztól őszig pedig a nádtetők javítása és az épületek fedése jelentette az elfoglaltságot. Tőlük tanultam meg, hogy az Alföldön 14féle nád található, és a nád annál inkább időtálló, minél magasabb a kovasav tartalma. Hamarosan részletesen meg kellett ismernem a nádtető javítás minden fázisát, mert a megrendelők részletes költségvetést kértek. Az 5 fős nádtetős brigád 2 millió Ft nyereséget termelt évente. E munkaköröm 3 év után az állami gazdaságok átszervezése miatt megszűnt.

Negyven éves munkám utolsó állomása a Csongrádi Állami Gazdaság Felgyői kerülete volt. Itt ágazatvezetői beosztásom volt. A jól gépesített növénytermelésben elért magas terméshozamok komoly szakmai tekintélyt eredményeztek.

A Tisztelt olvasó kritikájára bízom életem és a végzett munkám megítélését. Ezzel az írással munkám még nem befejezett, csupán az eddigi összegzése.

Nagy szenvedélyem a ló

Írásomban eddig a munkámról szóltam, most pedig a nagy szenvedélyem következik, ami személyemet más oldalról is minősíti. Ez pedig a lótenyésztés és a fogathajtó sport. Mindkettő időigényes és kellő szaktudás is kell hozzájuk.

1960-1980 között kihasználtam az adott lehetőséget. A növénytermesztés és szőlőtermesztés magasfokú gépesítése mellett az akkori elvárásoknak megfelelő lótenyésztést is műveltem. A Kisbéri-félvér fajta ló sport célú tenyésztése volt a feladat. Szakmai munkámat siker koronázta, amit az a tény bizonyít, hogy 1978-ban a 26 törzstenyészetből a legjobb minősítést kaptuk.

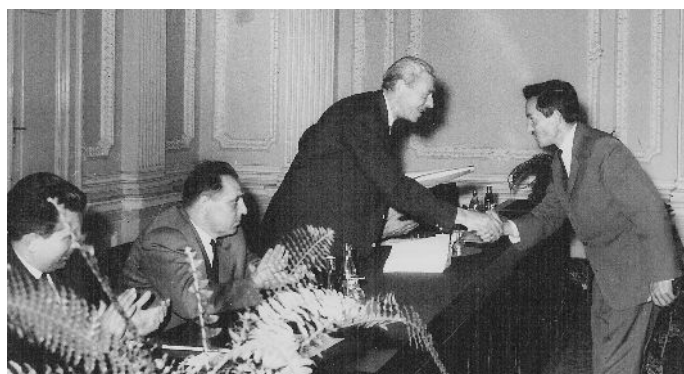
A lótenyésztési ágazat nyereség orientált volt. Húsz év alatt 143 tenyész- és sport lovat exportáltunk keményvalutáért Nyugat-Európa országaiba. Ezen kívül 3 lovunk Canadában és 2 lovunk Iránban – a sah testőrségénél – öregbítette hírnevünket.

Két évtizeden át hajtottam fogatban a saját nevelésű sárga kancákat amatőr fogathajtóként az Alföld környező városainak lovasrendezvényein. A következő szakmai munkát az elért eredmények minősítették.

Törekedtem a fogathajtó sport teljes elméleti és gyakorlati feladatainak elsajátítására. Így került tulajdonomba a magyar lovas szövetség nemzetközi fogatbírói igazolványa. Életre szóló élmény volt a IV. fogathajtó világbajnokság bírói feladatának megfelelni.

Nyugdíjasként is kamatoztatom több évtizedes tenyésztői sportolói tapasztalataimat. A hazai lovas szaksajtóban eddig 108 cikkem jelent meg. Ezek megírása azon belső indíték késztetett, hogy a fejlődő fiatal lovas-nemzedék szaktudását bővítsem. A kitűzött célokat minősítse olvasóim széles tábor.

Jó időbeosztás, erős akarat és széleskörű elméleti szakismeret is kellett ahhoz, hogy az eddig leírt munkán túl társadalmi munkavégzési feladataimat is teljesítsem.

TIT oklevél átvétele Szegeden. 1966.

A különböző szervezeteknél végzett öt évtizedes munkáért anyagi elismerés nem járt. A vitrinemben található 32 névre szóló okmány viszont engem illet. A 8 miniszteri kitüntetés és a „Pro urbe Csongrádért” érdemrend erkölcsi és szakmai elismerése a végzett munkámnak.

Életem nehéz időszakában követtem Madách intelmét „Mondottam ember küzdve küzdj és bízva bízzál”.

Készült Csongrádon, 2007 júliusában, 78 éves koromban.

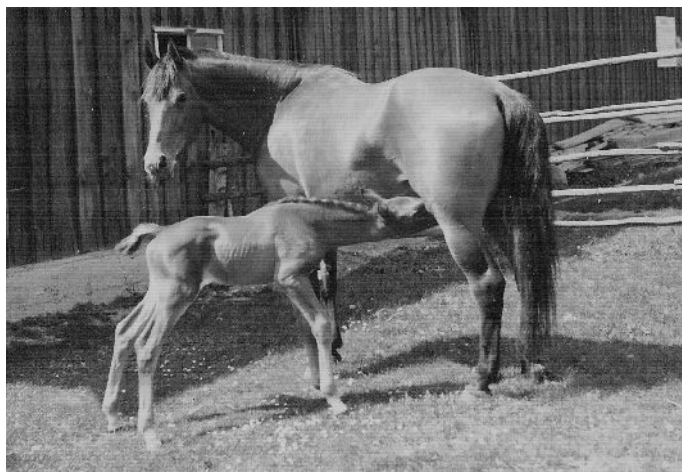
A kéziratot tisztelettel adom át a jó barátnak, volt osztálytársamnak Miskunak, és az „Agrártörténeti füzetek” szerkesztőségének

Képes melléklet

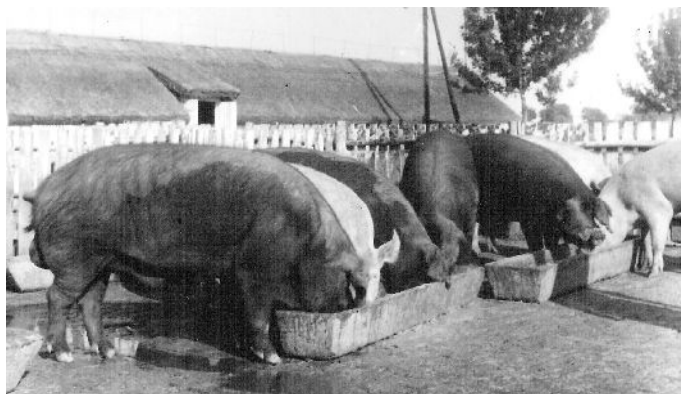
Szakmai sikereim bizonyítékeként szolgál a következő néhány dokumentum értékű fénykép időrendben bemutatva

Szántás lovas ekével. Csongrád, 1958.

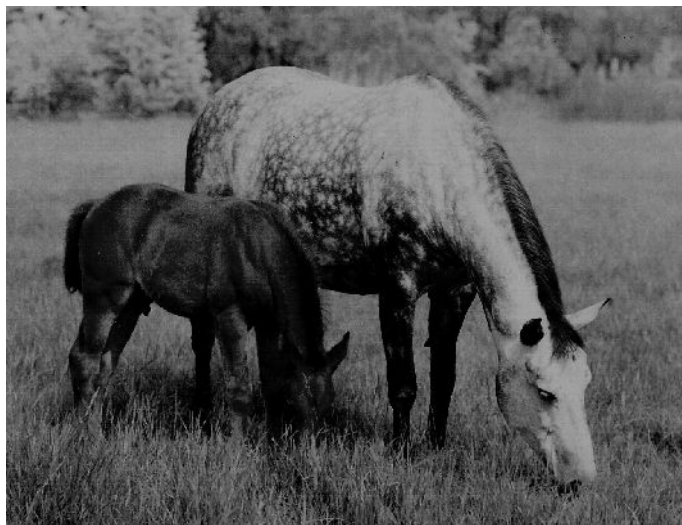
LEPKE pej kanca osztrák tulajdonba került

Tenyészkánok a Petőfi Tsz sertéstelepén. 1961.

Cornwall anyakoca malacaival a Petőfi Tsz sertéstelepén. 1961.

Arab félvér tájfajta kanca 3 hónapos fiával. 1968.

ARANYOS – AKÁC homokfutó kocsiban. Csongrái lovasnap 1972.
Hajtó: Ornyik S. elnök. Segéd hajtó: Szepesi Gy.

Májusi felvonuláson a család a DURCÁS – DERES fogattal. 1972.

Apám és én a díjnyertes sárga kisbéri félvér kanca fogattal, homokfutó kocsiban, 1973.

JUTKA – ARANYOS, TÜNDÉR - HÓVIRÁG

ARANYOS törzskanca 2 hetes kanca csikójával.
Csongrádi Petőfi TSz, 1973.

Kovács Imre min. helyettesnek új kenyeret ad át Ornyik S. elnök.
Petőfi TSz, 1974. augusztus 20.

Fésűs merinó állomány a Petőfi TSz-ben. 1975.

25 éves jubileumi közgyűlés a Petőfi TSz-ben. 1975.

AZ EMBER ÉS A LÓ

Ornyik Sándor a csongrádi lótenyésztés és lovassport meghatározó személyisége – írja róla a Csongrád klub a világhálón. Amíg tehette aktívan részt vett a lovas rendezvényeken. Nagy tapasztalatot szerzett. Sokat írt, sok volt a mondanivalója és sokrétű, mint ahogyan az ember és a ló kapcsolata is sokrétű. Valamennyi írása nem csak egyszerűen érdekes olvasmány, hanem mindig tanulsággal is szolgál.

Az itt következő fejezetekben főleg a Magyar Lovas Kör-ben megjelent írásaiból válogatott önkényesen a szerkesztő egy kis ízelítőt.

Gyakorlati tanácsok fogathajtóknak

A rohamos technikai fejlődés új feladatok elé állítja az embert. A vidéki, falusi és tanyai gyerek, ahogyan nőtt, úgy sajátította el szüleitől a házkörűli állattenyésztés napi feladatait. Első helyen a ló megléte volt a döntő, mint a talajmunkák vonóereje. Ez a világ 1960-ban végleg megszűnt, mert a politika diktálta gazdasági fejlődés új irányt jelentett az egykori föld- és lótulajdonos számára. Ezt a helyzetet tovább bonyolította az 1992. évi földtörvény, az azóta kialakult bizonytalan gazdasági helyzet ma is tart. Az említett gazdasági változásokat szorosan követte lótenyésztésünk, a ló hasznosításának, a versenyek feladatainak változása és a fajtakérdés. A mi generációnk még nagyapáink és apáink több száz éves lótenyésztési, hajtási és lovaglási tapasztalatán nőtt fel. A mai fiatal szakembereinknek a kor új követelményeinek kell megfelelniük.

A LOVAS NEMZET szaklapban több cikkem taglalta már a fogathajtást. A hajtóerő számomra mindig az volt, hogy 7 évtizedes tapasztalatomat megosszam a kezdő, fiatal hajtókkal.

A fogathajtás alapja az elmélet és a gyakorlat egyidejű alkalmazása két vagy több fogatló igénybevételével.

Határozottan le kell szegezni, hogy a fogathajtást nem lehet könyvből megtanulni. Több, az utóbbi tíz évben megjelent új kiadású lovas témájú szakkönyv szolgál iránymutatóként a hajtani vágyó fogatos számára.

Ezt kövesse a „ló nélküli” hajtás. Minél több meghívásos és versenynaptár szerinti fogatversenyt kell a pálya széléről nézőként követni, erősen figyelni a hajtó munkáját és lovai teljesítményét. A látottak alapján ki-ki eldönti, hogy anyagi helyzete figyelembevételével képes-e másokat követni.

Korábban már részletesen leírtam a jó fogatló iránti elvárásokat. Most csupán a legfontosabb követelményt említem, mely szerint a fogatlovnak azonos vérmérsékletűnek kell lenniük. Keszűséget, idegességet okoz a hajtó számára a rossz hajtású, keményszájú fogatló. Egyértelműen kell megállapítani, hogy csak a könnyű hajtású fogatlovak jelentenek élményt és kellemes érzést a hajtó számára. Furcsán hangzik, de tény, hogy a fogathajtásnak is van íze. Bosszúságot okoz az a fogatló, melynek lógnak az istrángjai és a hajtószáron vonszolja a kocsit, próbára téve a hajtó fizikai erejét. Igyekezünk olyan fogatlovakat vásárolni vagy tenyészteni, melyeket a család bármelyik tagja, egyedül is be tud fogni, hogy idegnyugtatóként a határban legelő őzek között élvezze a természet szépségeit.

A leendő fogattulajdonos vásárlás esetén a kipróbálás módszerével győződjön meg a fogatló húzásbiztos szándékáról. A nagy tekintélyű Jászberényi Méntelep egykori parancsnoka, a néhai Szász Iván bácsi mondta: „Nem fogatló az, amely súlyának kétszeresét nem akarja elhúzni. Ilyen ló a hidegvíz sem érdemli, vágóhídon a helye.”

A tenyésztéssel is foglalkozó hobbiló tulajdonos jó ha tudja, hogy a vemhes kancát az ellés napjáig lehet fogatolni. A vemhesség 7. hónapjától ügyeljünk a kíméletes hajtásra. A hám haslóját ne húzzuk szorosra, mert a tüdő egyidejűleg szállítja az oxigént az izmok munkájához és a vehem életfunkciójához. Vetélést okozhat az erőn felüli tehervontatás vagy a hosszú ügetőmunka is.

A patkolásról

A fogathajtás tárgyi előfeltétele a jól patkolt fogatló. Előző cikkem során e témakör nem került részletezésre, így most mulasztásomat igyekszem pótolni.

A fogatló folyamatos igénybevétele indokolja a patkó használatát, ugyanis naponta többet kopik a pata, mint amit növekedik. Más-

részt vannak kifejezetten törékeny szaruval bíró paták, melyek folyamatos patkóhasználatot igényelnek. A kovácsműhely zaja és szaghatása idegesítően hat a lóra, melyet a lovak vérmérsékletük alapján különböző módon viselnek el. Ezért kell mellőzni a kiabálást, esetleges ütlegetést, mert a ló nem felejt.

Kényszerítő eszközök alkalmazását – pipázást, kötélfelhúzást, kaloda használatát mellőzzük. A zabosvödör és a legyek elhajtása legyen a módszerünk. A patkolás befejeztével a lovat lépésben és ügetésben vezessük meg, így győződhetünk meg róla, hogy nincs-e szegnyomás, nem szoros-e a patkó? A patát kiszáradás ellen naponta kezeljük pataolajjal vagy pasztával, mellőzve mindenkor a kőolaj-származékokat. A különböző típusú sarkokat az igénybevétel szerint cseréljük.

A fogatos kancáról a várható ellés előtt vegyük le a patkót, ne-hogy a fekvő, gyámoltalan csikóban kárt okozzon.

A fogatló ápolása

Az igényes hobbifogat tulajdonos nagy súlyt helyez fogatának szépségére és esztétikai megjelenésére. A lovas szakirodalom is keveset foglalkozik a ló bőrét borító és színét meghatározó fedőszőrön túl az üstök, a sörény, a fark és a boka hosszú szőreinek ápolásával. Az alkotó természet bölcsességét bizonyítja, hogy az említett hosszú szőröknek élettani funkciójuk van. Finom és selymes sörénye, farka van, pl.: az arab lónak, durva és vastag a hidegvérű fajtáknak.

A fogatló sörényét soha ne nyírjuk le, mert az hőség esetén a nyaki érrendszert árnyékolja. Az üstököt se vágjuk le, mert annak hiánya napszúráshoz vezethet.

Legaktívabb funkciója a farknak van, mert a ló hosszú szőrei segítségével elhajtja magáról a legyet, bögölyt és egyéb szívókártevőket. Másrészt nagy melegben a fark állandó mozgásával a ló hűti önmagát.

Ne vágjuk le kopaszra a bokaszőröket sem, a ló felsőtestén keletkező izzadság, vagy eső a has alsó felén, illetve a négy lábon csorog le. A boka hosszú szőrei a vizet a talajra továbbítják. Gyakori bőrbetegség a csúdsömör, melynek előidézője az ápolatlanság, vagy a lenyírt bokaszőrzet lehet.

A fogatló ápolásának utolsó fázisa a puha ruhával való letörlés, melyet minden esetben az üstök, sörény és farok szálára történő kifésülése kövessen.

A hosszú farok sáros időben saját szőréből kötendő fel, nem pedig különböző színű ragasztószalagok segítségével.

A fogatló sörényét szoktassuk át egy oldalra; a nyergeslőét a nyak baloldalára, a rudaslőét a nyak jobb oldalára. Ez lehetővé teszi a befogott lovak sörényének szükség szerinti lekefélését. A sörényt és farokszőrőket ollóval soha nem nyírjuk vízszintesre, hanem éles késsel, kaparó mozdulattal rövidítjük (sörénytépőkés – a szerk.).

Egy szép kiállítású, könnyű szájú lovakkal bíró fogat a természet adta sikerélmény a tulajdonos vagy a hajtó számára. Beállítása, megvétele azonban pénzigényes beruházás. Hajtását megtanulni pedig időigényes feladat. Ki-ki eldönti, hogy több milliós autó tulajdonosa lesz-e, vagy a természet adta tájban pihenteti ki idegi fáradtságát.

A ló iránti szeretet, a fiatal hajtók iránti tisztelet és segítőkészándék késztetett arra, hogy 7 évtizedes tapasztalatomat a LOVAS NEMZET segítségével közreadjam. A fogathajtás témakörében megjelent cikkek kevésnek bizonyulnak, ám arra alkalmasak, hogy olvasói új ismeretek birtokába jussanak. Az a tudat éltet és késztet írásra, hogy a fogathajtás sokoldalú ismereteiből legalább egy-egy szeletet sikerül fiatal hajtóinknak átadni.

A fogathajtó feladatai - Jó tanácsok kezdő versenyzőknek

Mielőtt a fogathajtó eldönti, hogy szeretne-e versenyezni, célszerű, ha részletesen ismeri a versenyzővel szemben támasztott követelményeket. A hazai lovas szaklapokban nem jelent meg eddig olyan témájú cikk, amely a versenyszerű fogathajtó személye iránti elvárásokat részletesen és egyértelműen ismertette volna. Ez a tény késztetett arra, hogy segítő szándékkal leírjam mindazon követelményeket, melyekkel egy fogathajtó a versenyek kapcsán találkozhat.

A döntési helyzet

A Lovas Nemzet adta lehetőséggel élve igyekszem részletezni a fogathajtás személyi előfeltételeit. Szükséges, hogy a kezdő fogathaj-

tó reális önismerettel rendelkezzen, mely tulajdonságra a fogat és a lóanyag beszerzésekor is szüksége lesz. A versenyzési szándék mindig a feladatok és a szükséges ismeretanyag számbavételét vonja maga után. Az a tény, hogy saját vagy más tulajdonos fogatával versenyez-e a hajtó, csak másodlagos szempont, mert a színvonalas hajtás mindkét esetben alapvető követelmény.

A fogathajtó személye iránti elvárások

Ismerje lovai egyedi tulajdonságát, mert a három versenyszám teljesítése sokoldalú, fordulékony, húzásbiztos és jó szándékú lovat igényel. Ügyeljen lovai takarmányozására, mert a követelményrendszer nem a kövér, hanem izmos, erős, élénk vérmérsékletű, edzésben lévő lovat igényli. A fogatos cserélje le azt a lovát, mely küllemileg, alkatánál fogva vagy idegállapota miatt nem felel meg a verseny követelményeinek. A hajtó a versenyzés során ne reagáljon ingerülten lovai által produkált váratlan eseményre, mert a lovai a száron keresztül észlelik feszült idegállapotát. Ilyen esetben káros ostorhasználattal fokozni a türelmetlenséget, felesleges harc alakulhat ki ló és hajtó között, amely karambolla is végződhet.

Becsülje segédhajtóit, mert eredménye saját és lovai teljesítményén kívül egyes- és kettesfogatnál egy, míg négyesfogatnál két segédhajtó közreműködésétől is függ. Határozza meg egyértelműen a segédhajtók feladatait. Vegye figyelembe, hogy a siker közös munka eredménye, míg a kudarc személyre szóló mulasztás.

Szeresse a versenyző a fogathajtósportot, mert ezen tulajdonság megléte pozitívan hat a várt eredményre. Ismerje tételesen az érvényben lévő Fogathajtó Szabályzatot. Jegyezze meg, milyen hibáért mennyi büntetőpont jár.

Örüljön a sikernek, de bírja elviselni a vereséget is. A siker további eredményre készítet, míg a vereség szolgáljon tanulságként.

Tartsa tiszteletben a zsűri döntését, ne vitatkozzon, csak akkor óvjon, ha tényleges méltánytalanság éri. Legyen korrekt kapcsolata a nézőközönséggel. Személyét érintő negatív bekiabálásra ne reagáljon. A száracat, az ostort balkézre fogja, jobb kézzel levett kalappal tisztelje meg az ő teljesítményét tapsoló közönséget. Nem tiltott tevékenység jobb kézzel visszaintegetni a hálás közönségnek. Magatartásában ne legyen beképzelt, mert ezt a nézők elítélik és esetleg

fűttykoncerttel „jutalmazták”. A Kecskeméti VB-n egy külföldi versenyzővel előfordult hasonló eset.

A hajtó vegye figyelembe, hogy befogástól a kifogásig a KRESZ alkoholmentességre vonatkozó előírása rá nézve is kötelező. Szűrőpróbaszerű szondáztatás esetén ne tiltakozzon, mert ezzel csak saját helyzetét nehezíti.

Versenyfogathajtása esetén a hajtó tanúsítson sportszerű magatartást a csapat vezetőjével és edzőjével szemben, mivel ez a közös siker záloga.

A versenyt célszerű a befejezést követő napokban fehér asztal mellett kiértékelni. Ekkorra a hajtó és segédhajtók már részben kipihenték a fizikai terhelést és az idegi feszültséget. Tárgyilagosan kell elemezni a hibákat és a következő tréningidőszakban ki kell küszöbölni azokat. A kiértékelő konzultáción indokolt esetben az erkölcsi és anyagi megbecsülés se maradjon el.

Következtetések

Írásom néhány fontos tényezőt emelt ki a fogathajtó feladataiból, mely remélhetőleg megkönnyíti a hajtó döntését. Hazánk fogathajtó sportjában kiemelkedő, tehetséges világ- és europa-bajnokaink jól tudják, hogy a leírtakon túl mennyi egyéb terhet jelent a versenyfogathajtás. Az a leendő fogathajtó, aki anyagilag vagy alkattal nem képes a sokrétű feladat végrehajtására, képességeit lovasnapokon, meghívásos lovasversenyeken, bemutatókon kamatoztassa.

Végül megfontolt, alapos döntésre biztatom leendő fogathajtóinkat. Legyen példaképük az a sok kiváló magyar fogathajtó, akiknek tehetségét a nemzetközi lovasvilág is elismerte. Tiszteletükre külföldön az elmúlt évtizedekben több alkalommal is felcsendült a Magyar Himnusz.

A magyar fogathajtás története

10 éves kor alatt és 80 éves kor közelében a fogaton

Újévi ajándékként kaptam a fogathajtó kalendárium 2007. évi számát. Hálás vagyok Baranyai Antalnak és feltételezem, hogy a

remek gondolat a naptár kiadását illetően tőle ered. A magyar fogathajtó sportról készült fotókon és a mellékelt szövegben egy hatalmas csokrot kap az olvasó. A tájékoztatónak e módszere lehetővé teszi, hogy a kezdő hajtóktól a világbajnokainkig megismerjük a hajtósport kiváló művelőit. A jelenetős számú fotó készíttetés írásra, figyelembe véve a realitást. A fogathajtó kalendáriumnak van egy nagyon fontos tartalma szakmailag. Megszámoltam a fogatokról készült fotókat és készítettem egy figyelemre méltó százalékos kimutatást.

A lovak színéből következtetni lehet a fajtára. Megállapítható, hogy a versenyzésben szereplő lovak színe a következő: szürke 75,4%, sárga 5,3%, pej 5,3%, s.g pej 0,9%, fekete 6,3%, vegyesen fogatolt 6,8%. A számok egyértelműen a lipicai és lipicai félvér jelentős számát igazolják. A több mint 400 éves fajta a külleme, teljesítőképessége, vérmérséklete, akciós mozgása alapján a XXI. század fogatlova. A fogatsport teljesítményének elsődleges eleme a hajtó személye.

Korom és egészségi állapotom miatt – mint egykori versenyző, nemzetközi fogatbíró és egy kisbéri sárga törzstenyészet megalapítója – már csak a „pálya széléről” figyelem fogatsportunk helyzetét.

„Él a magyar, áll Buda még” írja jeles költőnk. Ezen tény alapján tisztelettel hajtók mélyen fejet azon fogattulajdonosok anyagi áldozatvállalása előtt, akik a fogattartás jelentős anyagi terhét viselik.

- Vannak fogathajtó elődeink, akiktől tanulni lehet a lószereket, a szorgalmat és a vasfegyelmet.
- Van fogathajtó sportunknak nemzetközileg is elismert tekintélye, múltja.
- Van jelene, amelyet a 2007. évi fogathajtó kalendárium életközeli bemutat.
- Lesz jövője és nemzetközi hírneve, ha fogathajtóink elődeik útján haladnak.

Nagyra becsülöm és példaértékűnek tartom a Mészáros szülők nevelési módszerét, ahol a 3 fiú gyermek már az anyatejjel szívta magába a ló szeretetét. Határtalan szorgalmukat már ország- világ

előtt bemutatták. Ők a jövő lovasai, akiknek vérébe a ló iránti szeretet kering.

A középkorú fogathajtó generáció képezi a fogatsport gerincét. Esetünkben, ha az anyagi áldozatvállalás szorgalommal és szaktudással párosul, Európa fogathajtó versenyein méltán húzzák fel árbocra a magyar zászlót, és tiszteletükre hangzik fel a magyar Himnusz.

Külön elismerés illeti ősz hajú, nyolcvanas éveikhez közeledő hűséges hajtóinkat. Náluk a lószereket párosult egy életen át önmaguk bizonyítási vágyával.

A több évtizedes bakon megtett út sikerekkel és esetenként kudarcokkal volt kirakva.

Nagy tisztelettel adózom a néhai Kökényesi Pál nyugdíjas olajipari mérnöknek, aki még 77 éves korában két szürke arab félvér lovával indult akadály és vadászhajításban a csongrádi lovas napon. Őt lovai iránti szeretet jellemezte, ám ki is használta teljesítményüket. Szarvasról a Hortobágyi Lovas Napokra fogatával ment el. Tőle ered a reális mondás: „A ló nagy távolságokra képes, csak tudni kell hajtani.”

Elismerés illeti Csongrád megyéből a Hódmezővásárhelyen lakó Kecskeméti Lászlót, a mai is négyesfogatot hajtó veteránt, aki közel 50 éve kezdte a fogatsportot két fakó színű, dorozsmai kocsival.

A magyar paraszt ló szeretete

A tisztelt olvasót tájékoztatni széleskörűen nem kis feladat, mert a teljesség igénye arra késztet, hogy az akkori társadalmi és politikai körülmények is ismertté váljanak. Most is vissza kell térni az 1960-as évek időszakára. A politikai döntéseken alapuló TSZ törvény, előírása szerint a belépő tagnak földjét, lovát gazdasági eszközeit a közösbe kellett adni. A magyar paraszt ilyen szavakról, hogy kolhoz vagy szovhoz nem is hallott, majd váratlanul nyakába szakadt egy ismeretlen gazdasági forma.

Érthető módon a legjobban földjét sajnálta, mely ősei számára évszázadokon át a megélhetést biztosította, másik legfájóbb pont a ló elvesztése volt. A lovához való hűségét és szeretetét megtörtént eseményekkel kívánom bizonyítani.

A csongrádi tanyavilág kettőshalmi határrészén gazdálkodott Lebrinszki Józsi bácsi. Jókötésű, két szeplős szürke lova volt. A leltározást tanyáról tanyára járó 5 tagú bizottság végezte. Józsi bácsi közölte - tudja, hogy a lovakat át kell adnia, de a tulajdonjogukat igazoló járlat levelet még a TSZ elnöknek sem adja át. Miután belépett a TSZ-be a központi magtárban dolgozott, ahol a lóistálló üzemelt. Minden reggel a góréból kivett két cső kukoricát és vitte volt lovainak, miközben simogatva őket elbeszélgetett velük.

Ma is lakott a Zöldkereszt mögött az a tanya, melynek egykori tulajdonosa Dányi Mihály mintagazda volt. Felesége földje miatt kulák listára került az 50-es években. A végrehajtók minden terményét elvitték. Mivel így a góré üresen állott Mihály bácsi lovai abraholásához más megoldást keresett. Amikor a felesége piacra ment, a kamrában tárolt lisztes zsákból néhány szakajtó lisztet merített és betárolta a lóistálló abrakos ládjába. A lovaknak készített szénaszecskát megvizezte és ráöntötte a lisztet. Az emiatt kitört családi vihar után elhatározta, hogy a lovaival végzett talajmunkát ezek után abrakban térítsék meg neki a földtulajdonosok. Miska bácsi azt a nézetet vallotta, hogy az ő kancáinak mindig fényes szőrűeknek kell lenniük. Így a TSZ-be történő belépési nyilatkozatát csak úgy volt hajlandó aláírni, miután a TSZ elnöke írásban engedélyezte, hogy fogatosként a saját lovait hajthatja.

Tekintélyes gazda volt Lantos Farkas is a tanyavilágban. Két törzskönyvezett kancát vitt a TSZ-be, Lenke és Szedres volt a nevük. Csak úgy vállalta el a brigádvezetői munkakört, ha Lenke lovát kapja szolgálati lóként.

Csendes természetű, jó indulatú ember volt Ötvös Józsi bácsi. A belépési nyilatkozatot ugyan aláírta, de szép pej kancáját nem volt hajlandó a TSZ közös istállójába beadni. Elcsapta láncukról borjú nagyságú kutyáit, így tanyaudvarába élő ember bemenni nem mert. Egyik nap délelőttjén a TSZ irodájában volt dolgom. Az iroda előtt egy ló nélküli gumis kocsit találtam, rúdjára rá volt akasztva az egyes fogatolású lószerszám. Kiderült, hogy a fogat Ötvös Józsi bácsi tulajdona. Hivatalos ügyeit jött intézni, ám amíg az irodában tartózkodott az udvaron járó párttitkár kifogta a lovát és bekötötte a tehenek mellé az istállóba. Néhány percen belül a két fél vitájától volt hangos

az udvar, majd előkerült az istálló vasvellája is. A haláltól az udvaron közlekedők mentették meg a párttitkárt.

1960 őszén édesapámnak segítettem a háztáji kukorica törésében. Munka közben mondtam, hogy hazafelé menet nézzek be a Tisza TSZ lóistállójába. A sarokba bekötve találok majd egy szép fekete kancát. Tavasz óta senki nem merte befogni, mert a volt gazdája – Palásti György – közölte a brigádvezetővel, hogy ha befogva látja, a hajtóját azonnal agyonüti – még ha bebörtönzik, akkor is. Megtaláltam a kancát, jó kondícióban, de ápolatlanul, elhagyatottan és túlnőtt patákkal. Másnap telefonon felhívtam a TSZ elnökét és megállapodtunk egy cserében. A Petőfi TSZ lead vágóra a Tisza TSZ nevére egy 6 mázsás vágó lovat, mi pedig elhozzuk a fekete kancát. Így mindenki elégedett volt. A Tisza TSZ nem etetett tovább egy fogatolás nélküli lovat, a Petőfi TSZ tenyésztete pedig egy kiváló kancával gyarapodott. Palásti Gyuri bácsi is megnyugodott, mondván: „legalább jó helyre került a Baba”.

Az egykori parasztság nem csak értett az állatokhoz, hanem azok szeretetét vénájában örökölte őseitől. Azon 1960-ban alakult TSZ-ekben, ahol nem a pártvezetés diktált, hanem a szakvezetés irányított, ott a fogatos és állatgondozói munkakörökbe a volt parasztemberek kerültek.

Főagronómusként dolgoztam, amikor egyik reggel a munka eligazítás után a magtáros arra kért, hogy menjek vele, mutatni akar valamit. A kukorica góréhoz érve mutatta, hogy két lécs ki van törve és kb. 1 m³ csöves kukorica hiányzik. Ellopták? – kérdeztem, mire azt felelte, hogy a fogatosok vitték a lovaknak, pedig naponta megkapják a kért mennyiséget. Közöltem a magtárossal, ha leltárhiánya lesz szóljon. Közben arra gondoltam, hogy addig nincs baj, amíg így szeretik az emberek a gondozásukra bízott állatukat.

Írásom utolsó része eltér a megadott címtől és az esemény is korábbi időszakra esik. Eddig a parasztember ló szeretetét írtam le, most pedig az ember és lovai közös sorsát, a politikai diktatúra gazdaságra gyakorolt hatását kívánom bemutatni.

1952-ben tényleges katonai szolgálatot teljesítve Húsvétra szabadságot kaptam. A Tisza bal partjának Nagyréti-gátján gyalogoltam tanyánkra. Az Ellési-part közelében a gát közeli második parcellán egy parasztember fogasolta sárga és pej színű lovaival az őszi mély-

szántást. Messziről nézve nem értettem, hogy miért nem haladnak folyamatosan, majd közelebb érve tragikus látvány tárult elém. A lovak olyan soványak voltak, hogy bordáik jól látszottak, csípőcsontjukat pedig csak a bőr fedte. Hajtójuk a lovak feje mellett egyik kezében a kötőszárat fogta, másikban az ostor volt. Sűrűn szólították őket, ám azok csak 8-10 métert mentek, majd erejük vesztével mindig pihentek néhány percet. A küzdelmes haladás és megállás sűrűn ismétlődött, majd azt láttam, hogy a lovak beledőlnek a hámba, de a fogas nem mozdul. Az ostort nem használta, mert sorstársait nem okolta erőtlenségükért. A hajtó tehetetlenségében a lovak elé ült és felköpött az égre. A távolság miatt csak egy magába roskadt mélyen lehajtott fejű embert láttam. Káromkodott, vagy sírt-e nem tudom, a tragikus látvány ma is élő kép emlékezetemben.

Ilyen keserűen lett sorstárs ember és ló az időszakra jellemző gazdaságpolitikai helyzetben.

Lovak a háborúban

Írásom irodalmi meghatározás szerint dokumentum alapú elbeszélésnek minősíthető. A lovat a háborús időszak frontkörülményei között mutatja be. E nemes állat életemet végigkísérte. Most 62 év távlatában is kísért még a hősi halottak iránti mély gyász nyomasztó hatása, özvegyek és árvák könnyes arca. A háború második lépcsőjének szenvedő áldozatai a lovak voltak. Erről eddig kevés írást olvas-tam, így most pótolom mások ez irányú mulasztását.

Félreteszem az írói fantáziát, mellőzöm a kitalált regényhősöket és a valós, megtörtént események tükrében mutatom be a lovat a háború vérzivatarában. Távol tartom magamat a történelmet a mindenkorai politikai elvárásai alapján meghamisítók táborától. Ahogyan 20 éven át egyenes derékkal hajtottam lovaimat a versenyeken, ezt a tartást eddig egyetlen politikai áramlat hatására sem változtattam meg. Elnézést kérek a tisztelt Olvasótól ezen bevezető szövegért, de jónak tartom, ha már a tartalom ismerete előtt tudja: „honnét fúj a szél”. Azt is előre közlöm, hogy írásom tartalma nem szívderítő és örömezésre sem ad okot. A háború kegyetlen és tragikus eseményeit csak tények ismeretében szabad bemutatni.

Én 1944 év tavaszán végeztem a gimnázium 4. osztályát és 14 éves koromban voltam részese a front eseményeinek 1944 év őszén.

Egyes eseményekre ma is élénken emlékszem, ezek képezik írásom tárgyát. Szüleim tanyája Csongrád város külterületén a Mámai-réti Holt-Tisza partján ma is áll. Itt éltem át a front eseményeit.

Igyekszem hozzávetőleges időrendi sorban bemutatni a lovakat a front eseményei között.

I. rész

A szovjet front előretörése Románia 1944 augusztusi átállása után lényegesen meggyorsult. A szovjet katonai alakulatok 1944. október 8-án érték el a Tisza vonalát. Mivel a németek október 7-én a Csongrád–Szentés közötti vashidat felrobbantották, így az orosz egységek Kunszentmárton felől, míg a román csapatok délről Mindszentnél kompon átkelve érték el a város határát.

Október 9-én egész éjszaka kocsizörgés hallatszott folyamatosan, melyet kézi fegyverek lövéssorozata kísért lönyerítés mellett. Malinovszkij marsall gépesített lövész és lovas alakulatai mindig éjszaka vonultak előre, mert így elkerülték a német harci repülők támadását.

Reggel 7 óra tájban reggelizett a család, amikor hangos kocsizörgés hallatszott. Az istálló előtt állott meg egy kettesfogat. A kocsirol leugrott tiszt egyenest az istállóba ment. Közölte apámmal, hogy a két szürke koronás, vemhes kancát vezesse ki. A tiszt kötőfékszárral egyik lovat a másikhoz kötötte, majd az utóbbit a koci nagysaráglyához (saroglya). A véletlen szerencse folytán tolmács is volt a helyszínen. A Szentesen lakó D. J. pékmester az I. világháború után Oroszországból hozott feleséget. Az orosz asszony sem tudta lebeszélni a tisztet a két szürke elviteléről. Az asszony közölte apámmal, hogy a tiszt szerint a két lóra szükségük van, mert ilyen lovakkal ők Berlinig mennek. Majd folytatódott a párbeszéd a tiszt és a tolmács között. Ennek lényege az volt, hogy nem viszik el a két lovat, ha kapnak egy aranyórát.

Apám előző nap este ásta el befőttes üvegben a barackfa tövében a család ékszereit. A tiszt kijelentése után apám megkérdezte az orosz asszonyt, hogy felvegye-e az elásott ékszereket, amelyre ő így válaszolt: „Isten őrizz elővenni az aranyat, hiszen a következő orosz úgys elviszi a lovakat”.

Közben az orosz tiszt bement a lakóépületbe és néhány perc múlva két kézzel átölelve hozta ki és dobta a kocsiderékba az új komplett lószerszámot, melyet két héttel korábban egy tehén árért vásárolt apám Gressó szíjjártó mestertől. Ezután rávágva a befogott két pej lóra elhajtottak. A bejáróút felénél a két szürke elszakította a kötőfékszárat és vágóban visszajött a tanyára. Az orosz is visszafordult, az istálló ajtónál álló két szürkét sűrű káromkodás közben hasba rugdosta, majd ismét a kocsi után kötötte. A velünk szemben lévő tanyába – az ottani gazda kocsijába – a mi új lószerszámainkba fogták be lovainkat és ügetésben elhajtottak a Tisza irányába.

Most is emlékszem, hogy nyergesként a Shagyát, rudasként a Sárkányt fogatolták. Az átélt szomorú események hatásaként leültem az istálló végén a földre és sírtam. Anyám a konyhaajtóban állt és sírt. Apám le-fel járkált az udvaron, majd az istállóba ment, ahol a jászlon már csak egy éves és egy választott csikó állott. Az ajtótól jobbra üresen állott az a lóállás is, ahol a XXI-3 Shagya arab telivér mén állott és 20 éves korában 62 kancát fedezett. A front előtt egy hónappal kellett a Hódmezővásárhelyi Állami Méntelepre bevonultatni, ahonnan Németországba menekítették a mén állományt. Így söpörte ki lóistállónkat a háború.

A következő események a reggeli órákban zajlottak. Délelőtt csak ágyúlövések durranása és géppuska kelepelése hallatszott. Majd a légtérben érkezett egy német felderítő repülőgép, mely a Tisza fölött körözött. Ekkor még nem tudtuk hogy a tanyánktól 4 km-re a Mámai kompnál kelnek át a Tiszán az orosz csapatok.

Délután három óra tájban erős repülőgépzúgás törte meg a tanyai csendet. Azt láttuk, hogy a Tisza fölött 3 német stuka köröz. Majd az erős bombázást légiaknak robbanása követte. A 3 gép tovább körözött, majd éktelen sivitással fák hegye magasságában repülve géppuska sorozatlövéseket adott le. A gépek elvonulása után ismét csend honolt a tájon.

Éjszaka folyamatosan ugattak a kutyák és lovak dobogása és nyerítése hallatszott.

Reggel észleltük, hogy a kút melletti itató vályú üres és a tanya melletti zöld lucernán 20–30 ló legel szabadon. A látvány elsomorító volt. A lovakról szakadozott szerszámok lógtak. Néhány közülük

egészséges volt, de a nagyobb létszám sebesülten, véresen, nyitott lött sebbel tántorgott.

Apám úgy gondolta, hogy az elrabolt két ló után őt is megilleti kettő. Megfogott és istállóba kötött egy sötét és egy világos sárga kancát. A szántáshoz, vetéshez szükség volt az igavonóra. Akkor még nem gondolta apám, hogy istállójában 8–10 ló cserélődik és végül egy sem marad.

A hétfői bombázást követő pénteken kaptunk üzenetet, hogy a sötétebb szürke kancánk a dülő végén lévő kereszt melletti lucerna-földön legel sebesülten. Apám adott egy kötőféket és elküldött a lóért. Valóban a jelzett helyen legelt három lábon állva. Baloldalán semmilyen sérülés sem volt, jobb oldala egész bőrfelületén légiakna szilánkoktól sérült. Érdekes módon a légiakna repeszdarabjai vízszintes irányban úgy érték a szőrfelületet, metszették el a sörény és farokszőröket, mintha valaki éles ollóval nyírt volna bele. A jobb hátulsó láb viszont géppuska golyótól sérülhetett, mert a seb kör alakú és mély volt. Valószínű a golyó a vastag csontnál tárolt.

Fejébe tettem a kötőféket, megsimogattam a nyakát és elindultunk a tanyánk felé. Én elől, a ló három lábon utánam, mert a súlyosan sérült lábát a levegőben tartotta. Beérkezvén a tanya udvarán állt apám, amikor a ló őt meglátta, halkan elnyerítette magát. (Még most is könnyes lett a szemem a meghatódottságtól.)

Apám azonnal fertőtlenítette a sebeket, a lött mély sebbel nem tudott mit kezdeni. A ló nagyrészt feküdt, de evett, ivott, felületi sebei gyógyulni látszottak. A lött sebtől azonban az alhas tájékán előre indult egy daganat, amely kb. 1 hét múlva elérte a szívtájékot és kimúlt a kanca. Valószínű a sebben maradt golyó sebfertőzést okozott.

Ásót, lapátot fogtunk és a Tisza parti szomorú fűzfák alatt gödört ástunk. A szomszédból kértünk egy ruszki lovat, mely a gödörig húzta a Sárkányt. Apám keménykötésű, szikár paraszt ember volt, akit életében ekkor hallottam zokogva sírni, majd a sírásban én is követtem, amíg a földet lapátoltuk.

Később egyik ismerősünk mondta, hogy őt robotra az oroszok a helyszínre rendelték temetni. Láttam, hogy az a kocsi, mely elé a mi kancánkat fogták az oroszok, az ártéri füzesben négy kerékkel az égnek állott, előtte kimúlva a Shagya nevű kancánk. A halott katoná-

kat a rámpa melletti mély kubigödörbe, míg a mellette levő mélygödörbe a lovakat temették és földet hordtak rájuk.

Így történtek a front első heti eseményei.

II. rész

A második héten erős kutyaugatás hallatán az udvarra mentünk. Láttuk, hogy vágtában két lovas közeledik. A lovak az udvari nagy diófa alatt torpantak meg, habosra hajtva. Két orosz tiszt ugrott le a nyeregből, vállukon levő csillagok alapján egy százados és egy főhadnagy. Magukhoz intettek, kezembe adván a kantárszárakat a lovak megfogása céljából. Gyönyörű két jól ápolt, jó kondíciójú ló volt. Apám szerint magyar tisztek háts lovai lehettek. Sárga civil nyereg volt rajtuk. Fejükön díjlovagló kantárfej, dupla zabla, kettős kantárszár. Megsimogattam szemüket, megveregettem nyakukat. Szemük tekintetéből, fülük mozgásából láttam, hogy jól esik nekik a szeretet. El voltam ragadtatva, mert ilyen szép hátslovakat, ill. nyereg és kantár felszerelést még előzőleg nem láttam.

A tisztek szökött katonát kerestek, így a pincétől a padlásig minden helyiséget átkutattak – eredmény nélkül. Majd lóra szálltak és a Tisza menti nádas mentén vágtában hajtva elmentek. Minden tanyát átkutattak. A szomszéd P. Gyuri bácsi mondta később, hogy a kutyaugatást hallván kiment az udvarra, ám akkor már az eperfa alatt a két tiszt lóról szállt. Amikor elmentek sem kellett kaput nyitnia, mert a fűzvesszőből font kerítésen csak úgy repültek keresztül a lovak. Lehet hogy ezidőtájt egykori magyar tiszt gazdájuk már a fogolytábor létszámát növelte.

Az apám által befogott két kanca közül egyiket már néhány hét múlva elvitték az oroszok. Egy sötét sárga hucul kancán olyan magas öreg orosz érkezett, hogy lába a talaj közelében lógott. A kis kancát bekötötte az istállóba, a világos sárga kancára meg áttette a nyeret. Az orosz jól beszélt magyarul, elmondása szerint az I. világháború után hazánkban volt hadifogoly és a mezőgazdaságban dolgozott. Kérdeztük tőle, miért olyan kölniszagú az a kis ló? A válasz így hangzott: „mert egy oficirnek volt a háts ló”. A moszkvai tanárember nem bírta elviselni a lószagot. Parancsot adott, hogy szerezzenek kölnit és az egész lovat kenjék be vele. „A fronton az ilyen pa-

rancsot is teljesíteni kell” mondta mosolyogva az öreg ruszki. Meghúzta a sárga kanca hevederét, elköszönt és békésen elügetett.

A front elvonulása után is folytatódtak a lóhoz kötődő események. Egyik délután egy szép fekete kancán orosz katona állt meg az udvaron. Nem szállt le a lóról, onnan beszélgetett az orosz nővel. A lovat állandóan mozgatta, helyet változtatva. A tolmácsnő kérdésére azt válaszolta, azért mozgatja lovát, mert korábban egyik tanya padlásáról partizánok lőttek rá. Folytatták orosz nyelven a beszélgetést, majd tragikus esemény következett. A ló hirtelen megállt, szétette két hátulso lábát és egy szőrös, de már élettelen csikót vetélt. A ruszki hátranézett, korbáccsal rávágott a lóra és vágtaiban elment. Apám szomorúan csak ennyit mondott: „háború van fiam, hozd az ást meg a lapátot, temessük el a csikót”.

Enyhébb eset volt a másik orosz lovas. Leszállt a nyeregből, kezembe adta a ló kantárszárát és bement a lakóépületbe. Rövidesen visszajött, vállán anyám bőrkabátja, kezében a fűzvesszőből fonott tojásos kosár, tele friss tojással. Kezembe adta a kosarat, a bőrkabátot feldobta a nyeregre, majd felült a lóra. Elkérte a tojásos kosarat, egyik kezével magához ölelte, másik kezével a kantárszárát fogta. Rákiáltott a lóra, mely helyből vágtaiba ugrott. Arról nem tudok, hogy hány tojás maradt épségben.

Békés módszerrel zajlott le az oroszok következő lószerzési akciója is. A Csongrádon lakó nagyapám üzent, hogy fogytán van a fejős tehene szénája, vigyünk neki egy kocsi szénát. Apámmal a lócsös kocsira feltettük a vendégoldalt és így igen sok szénát raktunk fel a kocsira. A sok lócsere után ekkor már csak a kis mokány lovunk maradt, melyhez a szomszédból kértünk kölcsön egy hasonló lovat. Indulásom előtt még apám egy zsákot dobott fel a széna tetejére, melyben csizmája, nagykabátja és egyéb ruhája volt. Úgy vélte a rablások ellen a városban nagyobb a biztonság. Elindultam a szénás rakománnyal a város alatti pontom hídjáig, illetve kompjáró felé. 2 km volt a földút és 8 km a makadám köves országút. A rúd két oldalán szorgalmasan húztak a kis mokány lovak. A kompjáróhoz érve szomorúan láttam, hogy erős a jégzajlás és nem jár a kompjáró. Pihentettem a lovakat, majd visszafordultam.

Az országút 5. km-t jelző kövénél észleltem, hogy balról a szántóföldeken keresztül két orosz lovas közeledik. Még távol voltak,

amikor már kiabáltak és integettek, hogy álljak meg. A kocsihoz érkezvén azonnal a rúd mellé fogatolt lovakat nézegették. Én ültem a rakományon és fogtam a kötélhajtószár végét. Ők percek alatt kifogták az egyik lovat és az ő hátsólovuk nyakához kötötték és továbbindultak. Lemásztam a rakomány tetejéről, a kis ló istrángját átvettem a rúdon, a leoldott kötőfékszárral pedig a ló nyakához kötöttem a rudat. Rendeztem a két keresztágot és felmásztam a kocsira. A kis ló nehezen ugyan, de elindította a kocsit és a 8-as kilométerköig becsüllettel húzta. Itt beálltam egy útszéli tanya szérűskertjébe és kifogtam a lovat. Hátára tettem keresztbe a zsákot, én mentem elől, ő ballagott utánam. A szomszéd tanyába érve megköszöntem a kölcsönlovat. Vállamra vettem a zsákot és a szántóföldeken keresztül haladva „megvert hadseregként” értem a tanyára. Apám meglepődve kérdezte, hol a koci meg a ló? Mindent részletesen elmondtam, így már csak egy kérdése maradt: „Téged bántottak-e az oroszok?” Válaszom nemleges volt, így ő is megnyugodott.

A következő esemény is békés volt, a kép ma filmbe illene. A front már távolt volt, amikor a frontról négy szökött román katona érkezett lovas kocsival. Meglepődve észleltük, hogy a nagybátyám új féderes, sárgaszínű kocsijába a Fecske nevű almás szürke (almázott) és a Bolygó nevű hollófekete lova volt fogatolva. Ő katona volt, felesége elmenekült a tanyából, így a szabadrablás lehetősége adott volt. A befogásnál valószínű nem találták meg a lópokrócokat. Így az első és hátsó ülésre párnát tettek, előttük meg takaróként egy-egy paplan szolgált. Fegyvertelenek voltak. Békésen üldögéltek hajadon fővel, mert a sapkájukban dió volt, amit eszegettek. Nem vittek el semmit, le sem szálltak a kocsiról, csak kenyeret és szalonnát kértek, melyet meg is köszöntek.

Az orosz csapatok már elérték Kecskemét–Cegléd frontvonalát 1944 novemberében. Tanyánkba érkezett F. Józsi bácsi, akinek tanyája a Mámai-réti gátórház közelében volt. Elmondta, hogy a nagybátyám löcsös kocsiját a szomszédja tanyájában hagyták az oroszok, szólt, hogy menjünk érte. Ekkor még volt egy cserelő az istállónkban. Felszerszámoztam, felültem rá szőrén, és a megadott tanyába indultam. A koci valóban ott volt az udvar végén. Alsővényén penészes katonakenyér darabok és ételmaradékok szétszórva. Letakarítottam a kocsit, befogtam a lovat és a földes dűlőúton tanyánk felé in-

dultam. Már befordultam a mi dűlőutunkra, amikor észrevettem, hogy a földéken keresztül a Tisza irányába 3 tagú lovas járőr halad. Megijedtem, ösztönösen lehasaltam a kocsi aljára és ügetésre szólítottam a lovat. Rövidesen géppisztolysorozat lövéseket hallottam. A kocsi deszkaoldalán kopogtak a golyók. Még élénkebb mozgásra biztattam a lovat, ám szerencsémre több lövést nem észleltem. Ma sem értem, miért lőttek az oroszok egy látszólag ember nélküli fogatot? Tanyánkba érve kifogtam a lovat és megnéztem a kocsi oldalát. A deszkaoldalon 8 lövedéknyomot láttam. Valószínű a nagy távolság miatt már csak fáradt lövedékek érték a kocsi oldalát.

Budapest körül már bezárult a szovjet csapatok gyűrűje, amikor Csépa községből a rendfenntartó orosz katonák a környék tanyavilágát fosztogatták. Amire szükségük volt, elvitték. Ezek jutottak el két lovas kocsival a mi tanyánkba is. Leugrott a kocsiról egy tiszt és azonnal a kocsiszűrőhöz ment. Majd szólt a katonának, aki a kifogott lovakat a szín elé vezette. A vállapján 3 csillagos fiatal tiszt közölte apámmal, hogy elviszik a falőcsös, kasos sárgára festett könnyű kocsit, de amikor Berlin elesik, ő majd visszahozza. Befogták a lovakat és elhajtottak.

1945 májusában Berlin valóban elesett, de a mi kis sárga kocsink soha nem került vissza. Évekig emlegette apám – nagy bajusza alatt mosolyogva – hogy „a kocsit majd hozza az orosz tiszt, csak még nem ért ide”.

Aznap, amikor a két kancát, az új lószerszámot az oroszok elzabrálták, apám a nyeret, kantárfejet és tartozékokat felvitte a lakóépület padlására. Felvitt egy létrát, amelyről a nyeregfelszerelést feltette a szelemenre. Ez a padlás tetőszerkezetének legmagasabb pontja. Gerinc vonulatát képezi vízszintes irányban a tetőnek. Néhány hét elteltével két lovas kocsival két orosz katona érkezett. Nem szóltak semmit, de minden helyiséget átkutattak. Rövid idő múlva egyik felment a lakóépület padlására, majd lejövén bal karján a nyereg volt tartozékaival. Feldobta a kocsira, majd elhajtottak. Nem értettük, hogy egy sötét padlástér legmagasabb gerendáján hogyan találta meg a nyeret az orosz katona?

Magad uram, ha lovad nincs

A Magyar Lovas Kör Értesítőjében előzőleg már több írásom megjelent, melyek témája a ló köré csoportosult. Most rendhagyó módon a ló hiányról írok. Az időpont is régi, hiszen 1945 év időszakában történt az esemény.

A magyar mezőgazdaság sok vihart megélt az elmúlt 60 év során. Politikai döntések sorozatának esett áldozatul a földművelésből élő lakosság. Az emberfeletti munka a megélhetés napi betevő falatját jelentette időszakonként az egykori agrárproletárok számára.

Hazánkban az 1945-ben végrehajtott földosztás az egykori uradalmi birtokok felparcellázását jelentette.

Hiteles képet valósághűen az akkori állapotokról az érintett személyek adnak. Ez esetben az én feladatom az elmondottak alapján a történetek írásbeli rögzítése azok számára, akiket érdekel a magyar agrártörténet egykori állapota. A Csongrádtól délre, mintegy 8 km-re terül Felgyő község határa, mely 1945 előtt a gróf Károlyi család birtoka volt. Az egykori uradalmi központra már csak a szélmalom, az emeletes magtár és a sárgára meszelt egykori cselédházak emlékeztetnek. A történeteket hitelt érdemlően az egykori cseléd, Szeri István bácsi mondta el életszerűen.

1945 tavaszán a földosztás során ő is kapott 5 kh földet, mint agrárproletár. A szántóföld a felgyői majortól kb. 4 km távolságban terült el az Alsórét nevű határban. Mint új földtulajdonos, úgy döntött, megfelel a területet, mely szerint fele őszi kalászos, míg a másik fele tavaszi ültetésű kapásnövényként lesz hasznosítva. Búza vetőmagot az uradalmi magtárból kapott következő évi törlesztésre. Az uradalom ugyanis 1944 szeptemberében a gazdaság összes állatállományát a gyorsan közeledő szovjet front elől a dülőutakon, lábon hajtva Fóti birtokára hajtatta. Gazdasági felszerelések, termények és felszerelések Felgyőn maradtak. Ezek képezték később az 1949-ben alakult Állami Gazdaság induló alapját.

Folytatva Pista bácsi elbeszélését közölte, hogy a kapott földön az előző évi kukoricaszár még talpon állott. Heteken át talicskával a föld végére lehordta a kukoricaszárat. Majd egyik reggel két fordulóval a vetőmag búzát is helyszínre szállította. A föld leszántásához viszont sem ló, sem ökör nem volt. Szólt a feleségének, hogy segítsen megkapálni a kukoricaföldet. Majd nyakába vette a vetőzsákot és

kézzel vetve akkora területen szórta el a búzát, melyet aznap be is kapáltak. Elmondása szerint száraz, esőmentes volt az ősz, így hantos maradt a bekapált vetés. Amikor hetek múltán végeztek a kapálással, bement az egyik közeli tanyába, ahol kért egy tábla vasfogast meg egy marhakötelet. Talicskán kitolta a föld végére, majd a kötél egyik végét a fogashoz kötötte, másik végére egy méteres rudat erősített. Szólt a feleségének, hogy segítsen húzni. Két hétig húzták a fogast, mely bekeverte a felül maradt búzát és némileg egyengette a talajt.

Így küszködött az úgazda, hogy következő évben búzakenyér kerüljön a család asztalára. Az életösztön pótolta az igaerőt és a géphiányt. Más megoldást is hallottam az akkori földművelés körülményeiről Tari Henrik úgazdától. Nekik a földosztás idején egy fejőstehenük volt. A front elvonulása után egy szabadon kószáló, alacsony, nagyszőrű orosz lovat fogtak meg. Apja kézzel elszórta a búzát a talajra, majd gyári vékonyszövésű zsákból kumet hámot szereltek a tehen és a ló nyakára. Olyan hosszú kötéllal látták el a zsákhamot, hogy elérje az eke kettős kiséfáját. Ő vezette az állatokat. A tehen ment a barázdákban, a ló mellette a szántatlan talajon, édesapja meg tartotta, az egyes-eke szarvát.

Szerencsések voltak azok, akik a háború után 2 lóval rendelkeztek. Időben elvégezték saját földjük talajmunkáit. Ennek végeztével, fogatukkal bér munkát vállaltak az igaerővel nem rendelkező városi földtulajdonosok számára. Emellett bővült mozgási körzetük, piacra, vásárba, nagyobb távolságra is eljutottak. Ésszerű és gazdaságos megoldásnak bizonyult az a módszer, hogy a kétlovas gazdák az igaerővel nem rendelkezők földjét törekért, szalmáért, kukoricaszárért beművelték. A tulajdonos szemtermését pedig lakásukra szállították. A fogatos gazdák a két lovon kívül annyi szarvasmarhát, sertést neveltek és hizlaltak, amennyi abrak és szalastakarmánnyal rendelkeztek. Ahogy itt a Tisza parton ésszerűen mondták: „a terményt bőrben értékesítették”.

Írásom a magyar agrártörténet egy szeletét emeli ki 60 éves távlat azon időszakából, amikor a magyar mezőgazdaság termelése az élők munkaeőre és állati vontatású igaerőre épült. Sok víz lefolyt a Tiszán, amíg a mezőgazdasági termelés a faekétől eljutott a helikopter permetezésig.

Legyen írásom maradandó utódaink számára

A kombinált fogat

A magyar parasztság gazdálkodásának legnehezebb időszakát az 1950-es évek jelentették. Olyan súlyos adók és beszolgáltatási kötelezettségek terheltek a gazdákat, melyeket teljesíteni a legjobbak is képtelennek bizonyultak. A több évszázados paraszti élet tapasztalata felett a diktatórikus politika uralkodott.

Az általam leírt, megtörtént esemény az akkor alkalmazott hatósági módszereket igazolja. A helyi párt és tanácsi szervek előírták, hogy a learatott gabonatarlót 48 órán belül le kell szántani. A munkák ellenőrzésére a város közel 20.000 holdján dolgozó 5.210 kistermelő napi munkáját 22 fő mezőőr ellenőrizte. A határidőket be nem tartó termelőket szabálysértési bírsággal büntették.

A Csongrád–Kiskunfélegyháza közötti műút mellett ma is áll még az a három tanya, ahol a leírt események történtek.

Kátai B. Imre bácsinak a 10 kh föld mellett 1 FORDSON traktor, 1 MÁVAG cséplőgépe, és egy vontatott háromfejű ekéje volt.

A mellette lévő tanyában testvére Kátai B. István lakott. A tulajdonát képező 5 jó származású ménnel a környék tanyavilágának kancáit fedeztette. Betyár és Bicskás nevű bivalyokkal művelte földjét.

Szomszédja, Antal János bácsi jó két kanca lovat tartott. Miután a mezőőri felszólítást megkapták, a szomszédok megbeszélték, hogy összefognak és kihasználják a háromfejű eke teljesítményét. A FORDSON traktor vontatta az ekét naplementétől napfelkeltéig. Imre bácsi egész éjszaka szántott a lámpafénynél. Aztán délelőtt aludt, délután a traktor karbantartását végezte és az ekevasakat élezte, mert abból 3 + 3 darab volt. Reggel jött a váltás, egyik tanyából a bérlő Bús József hajtotta a bivalyokat járomba fogva, másik tanyából Jani bácsi a 2 lovat. Az eke elé a 2 bivalyt fogták, elébük meg a 2 lovat.

A bivalyok mellett a szántatlan földön Bús Jóska haladt, a jobb kezében levő ostonnal a bivalyokat szólíttatta élénkebb mozgásra, míg a bal kezével a lovak kitoldott hajtószárait fogta. Jani bácsi az ekét követte és a föld végén ki és bevetette a talajba.

Bús Jóska szerint az első napok nehezen teltek. Tudvalevő, hogy a bivaly lassú, lusta jószág, a lovak pedig élénkebb lépésben dolgoztak. Majd a gond és feladat fokozódott, mert a nagy melegben

a bivalyok csak farkukat csavargatták, majd rövid bőfögő hangot adva, kilépvén a barázdából elindultak a tanya irányába, húzván az ekét is, meg a keresztbe mozgó lovakat is. A „szerelvényt” egészen a gémeskútig vonszolták, és az ott lévő pocsolyába azonnal belefeküdtek.

Legtöbb tanyán ugyanis a gémeskút melletti vályúból egy nagy gödörbe folyt a víz, amely a libák és kacsák ellátását szolgálta.

A parasztemberről ez időben kétféle vélemény alakult ki. Egyik nézet alapján buta, mások véleménye alapján logikus gondolkodású. E két emberre az utóbbi volt jellemző, mert elhatározták, hogy hűteni fogják a bivalyokat. Némi várakozás után vasvilla igénybevételével a tócsából kihajtották a bivalyokat, majd néhány vödör vízzel a sarat is eltávolították róluk. Kihoztak az istállóból 2 lópokrócot és az itatóvályúba beáztatták. A vizes pokrócot a bivalyok hátára terítették, majd madzaggal heveder-szerűen átkötötték, hogy mozgás közben le ne csússzon. Szántás közben a hűtés 10 órától délután 4 óra tájig ismétlődött, így a szántás a déli etetési időt kivéve folyamatosan történt. Jani bácsi az eke kezelője, minden forduló végén egy röögöt félretett, mert rájött, hogy a pokróc 6 forduló után megszáradt, és újból vizezni kellett.

Az országúton járók meg-megálltak, mert ilyen fogatot ösztöfoglalva még sosem láttak, másrészt nem értették, hogy olyan melegben miért van takaró a bivalyok hátán?

Miután a bivalyok hűtése megoldódott, mozgásuk ütemét is közelítették a lovakéhoz. Néhány nap alatt mindhárom tanyánál végeztek a szántással. Úgy nekilendültek az éjjel-nappal dolgozó „lóerőssel”, hogy még a fogat nélküli városi lakóknak is szántottak.

A leírt és megtörtént események mozgatórugója az élni akarás, a feladat megoldásának kulcsa pedig a paraszti észjárás.

Régi mondás szerint a parasztember génjeiben örökli a föld és az állat szeretetét. Ez a valóságban is igaznak bizonyult.

Hogyan alakult élete a megnevezett három parasztembernek a TSz-ben?

Kátai B. Imre bácsi traktorosként dolgozott nyugdíjazásáig. Őszi szántást végzett, mikor leszállván a traktorról így szólott hozám: „Sándor, érzed a friss szántás illatát? Ezek meg az én madara-

im”, mutatott rá a friss szántáson kártevő rovarokat kereső sirály és varjú csapatra.

Antal Jani bácsi 12 évig hajtotta saját lovait fogatoskénti munkakörben.

Bús Józsi először fogatosként, majd brigádvezetőként dolgozott. Sok éven át volt versenyeken segédhajtóm. Ő hajtotta a csongrádi Petőfi TSz népies, lógóra fogatolt hármassárga kancafogatát Nyugat-Berlinben. Hazatérve sokáig emlegette, hogy a záró rendezvény fogadáson még a főpolgármester feleségét is megtáncoltatta.

Amely eseményeket leírtam, az a régmúlt. A történelem soha nem ismétli önmagát, az írás viszont megmarad.

E gondolatok jegyében köszönöm meg a tisztelt olvasó figyelmét.

A tiszazugi arab félvér tájfajta

A lótenyésztő szakemberek ismerik a hazánkban tenyésztett és magyar félvér névvel illetett tradicionális fajtáinkat. Számomra meglepő azonban, hogy a kiváló szaktekintélyek által írott szakkönyvek csak említik, de nem részletezik az egykori tájfajták tenyésztését. A tájfajták a XX. században érték el jellemző küllemüket, értékmérő egyedi tulajdonságaikat döntően angol és arab telivér méneknek köszönhetően.

A Magyar Lovas Kör sokoldalú Értesítője már hírt adott a tolnatamási és vidéke angol félvér tájfajtáról. A cikk elolvasása készítetett arra, hogy egykori személyes élményem és akkori fotók bemutatásával a tisztelt olvasó figyelmét a tiszazugi arab félvér tájfajta irányítsam.

Az olvasó ne keresse hazánk térképén Tiszazugot, mert ez nem egy falu vagy egy város, hanem egy természetes vonalakkal körülvett földrajzi tájegység, amely Szolnok megye déli részén terül el. Északon a tiszazugi vashídtól Kunszentmártonig a 44-es főút vonal határolja. Nyugaton Tiszaugtól a Körös folyó Tiszába ömlő torkolatáig a Tisza bal partja a határvonal. A terület keleti határát a Körös jobb partja jelzi. E területen Tiszaug, Tiszasas, Szelevény és a városi joggal bíró Csépa községek találhatók. Ide sorolandó még a déli részen Csongrád város közigazgatásához tartozó 2100 hektáros Mámai-rét és a Nagy-rét, amelyen valaha 286 lakott tanya volt. Ezt

az összefüggő és folyók által határolt Tiszazugot egy ma is üzemelő pontonhíd köti össze Csongrád várossal.

A mezőgazdasági termelés szempontjából figyelemre méltó, hogy míg a Csongrádhoz tartozó területre a sűrűn lakott tanya-világ volt a jellemző, addig az említett községek határában kevés

8 tanya üzemelt. A 10–15 holdas kistermelők a falukban laktak, és Dunántúlhoz hasonlóan naponta jártak ki földet művelni. Lovaik napközben a talajon dolgoztak és az oda-vissza 15–20 km-es távolság is jelentős energiát igényelt a lovaktól.

Az említett községektől délre erősen kötött, agyagos szántóföldek terültek el, melyek talajmunkái erős, rámás, szilárd szerkezetű lovat igényeltek.

1934-ben a községek lótenyésztő gazdái megalakították a Tiszazugi Arab Félvér Tájfajta Egyesületet. Elnöknek a Csépai lakó nagytekinthető Dr. Gonda Sándor állatorvost választották. Célul tűzték ki, hogy a meglévő átlag 165 cm marmagasságú, jó csontalapú, rámás, de fajtajelleg nélküli kancáikat arab telivér ménekkel fedeztetik.

Dr. Gonda Sándort személyes jó kapcsolatok fűzték vitéz Csiszár Jenő ezredeshez, aki azidő tájt a Jászberényi Állami Méntelep parancsnoka volt. Így vált lehetővé, hogy a csépai 4 lovas Dr. Gonda Sándor alapító elnök hatáskörében 9 fedeztetési állomáson a legjobb genetikai értékű arab ménekkel fedeztek.

A tenyésztés személyi garanciáját az elnökön túl azon kisteenyésztők jelentették, akik a lovat munkatársuknak tekintették, szereték, értékelték a tenyésztéshez és a csikóneveléshez is.

Az arab mének vére tette lehetővé, hogy az említett községekben 8–10 év alatt egységes szép küllemű, nemes, szilárd szerkezetű, jó munkabírású, főleg szürke színű lóállomány alakult ki.

Nyeregben a halál közelében

Nóniusz x arab származású 4 éves sötét almás deres kancának kerestem párját a XX. század 60-as éveiben. A főagronómusok zöme fogattal járta be a határt és a munkahelyeket. Személyes kapcsolat révén jutottam el a Szilvásvárad Állami Gazdaság lipicai tenyésztébe.

Az Állami Gazdaság egy 6 éves Halinka nevű almás szürke kancát ajánlott fel cserébe. Szép küllemű ló volt. Arab fejét egykori őseitől örökölte. Magasan ívelt nyaka, csontozata, izmoltsága, szilárd szervezete a lipicai vérvonal genetikai örökségét jellemezte. Valószínű, hogy korombeli szilvásvárad csikósok, fogatosok még emlékeznek a Halinka névre. A kancát a Bükk-hegység serpentin útjain kettes-fogatban kipróbáltuk. Jól húzott, remekül tartotta a kocsit a lejtőkön annak ellenére, hogy korábban csikós-hátasként dolgozott nyereg alatt a lipicai csikóménésnél. A vezetőség elfogadta csere ajánlatunkat, mely szerint egy 3 éves szép küllemű gidrán kancát ajánlottunk. Az idő tájt, gyors lószállító eszköznek bizonyult egy faplatós, ponyvás ZIL tehergépkocsi, mely egy nap alatt teljesítette a Csongrád–Szilvásvárad közötti távolságot.

Miután Linka már látszólag megszokta az alföldi körülményeket, elhatároztam, hogy lóháton bejárom a 12 km-re elterülő felgyői földjeinket.

A kanca az ápolást, felnyergelést és felülést kitűnően elviselte. Elindulás után használati ügetésben lovagoltam. Ám erősen feszengett, így szárat adtam neki. Kihasználta a lehetőséget és nyújtott vágtaütemet vett fel. Az útközből 45 holdas legelő a célra jónak bizonyult. Ám amikor ügetőmunkára akartam korlátozni, észrevettem, hogy agyarára vette a kettős, csuklós zablát, és még erősebb ütemre váltott. Feszesen húztam mind a négy kantárszárat remélve, hogy a feszítőzabla korlátozza majd a ló mozgásütemét. Rémülten vettem észre, hogy a zabla kétoldalra kicsúszott a ló szájából. Ekkor a kanca szabadon, kinyúlva vágtázott. Amikor a négy kantárszárral próbáltam fékezni a lovat, elszakadt a kantárfej orrszíja is. Majd a kantárfej a ló nyakára csúszott hátra. Leírhatatlan, kétségbeejtő érzés volt ilyen sebességnél irányíthatatlanná vált lovon ülni. Térdemmel és alsó lábszárral szorítottam a ló oldalát, ráhasaltam a ló nyakára, két kezemmel előrenyúltam, hogy befogjam a ló szemeit. Ezt a kanca észrevette, és teljesen előrenyújtotta a nyakát és fejét. Előre nézve láttam, hogy közelgünk a 47-es főútvonal felé, melynek gépjármű forgalma már az időben is leterhelt volt. Tudtam, hogy a főútvonalat két mély árok övezi. Átfutott agyamon a halálfélelem, mert a helyzet kétesélyes volt. A mély árkok előtt ha a ló elvétí az ugrást, az biztos esés és sérülés számomra. Átugrás esetén pedig a gépjárművekkel

történő oldalirányú ütközés halálos lehet. Rémülten figyeltem, milyen gyorsan közeledünk a főút felé, miközben észrevettem, hogy a műút mellett 2 pár lovasfogat szántja a lapos szántóföldet. A szántáson pedig egy ember állott. Önkívületi izgalomban kiabálni kezdtem: „Álljatok elé!” A brigádvezető ekkor vette észre a feléje rohanó lovat. Gyorsan levetette kiskabátját, körözni kezdett vele, miközben „hó–hó” hangokat kiabált. Előtte kb. 2 méterre állt meg a kanca. Lecsúsztam a nyeregből, igen rossz idegállapotban a szántáson fekve tértem eszméletemre. A kanca kimerülten állt a szántáson, elülső és hátulsó lábait támasztékként használva gyorsan lélegzett, orrlukái ökölnyi nagyságúak voltak, szemei vérben forogva, kitüremkedve.

Ekkor észleltem, hogy a dupla, csuklós feszítőzabla az eresztéken vált ketté. Némi pihenés után 2 kantárszárból kötőféket tákoltam, 2 kantárszárat pedig vezetőszárként használtam. Így indultam a lovat vezetve a 2 km-re fekvő istállóhoz. Meglepődve észleltem, hogy a kanca milyen készségesen lépkedett, meg sem kísérelte az elszaladást.

Soha nem ültem többé a kancára, mert gondolatban kísért a megtörtént esemény életveszélye. A józan paraszti ésszel bíró brigádvezetőnek köszönhettem életemet, akit paraszt ősei megtanítottak arra, hogy a megvadult ló látása homályos és ehhez az embernek kell cselekedetét igazítani.

A velem történeteket okulás céljából osztottam meg Olvasóimmal. Remélem kevés lovast hoz végveszélybe egy kettészakadt zabla és egy kemény lipicai kanca.

Bonyodalmak az esküvői négyesfogat útvonalán

Ritkán előforduló esemény, hogy valakit négyesfogat visz az esküvőjére. Ez Csongrádon 1974-ben eseménydúsan történt meg, melynek leírására most vállalkozom.

Bevezetőként bemutatom az akkori vőlegényt, Ruszka Barnát, aki az idő tájt az országos híré Tisza Bútoripari Vállalat Csongrádi Gyárának volt a főmérnöke. Kedves, jó modorú, jól képzett szakember volt, akit barátai és munkatársai csak Barna névvel illettek, mert ő sem elvtárs, sem úr nem volt. A gyár termelésirányításának napi idegfeszítő munkáját műszak után a Petőfi MTSz. Exportistállójában vezette le. Naponta járt lovagolni. Egy kikötése volt csupán, hogy amelyik lóval ő foglalkozik, azt más ne lovagolja. Az általa belovagolt apai vonalon trakehneni ősoktól származó Széplak I–13 és Formás I.–10 apaságú 3-4 éves sajátnevelésű csikók kivétel nélkül nyugati államokba – Anglia, NSZK, Ausztria, Svájc – kerültek eladásra.

Rendkívüli érzéke volt a lóidomításhoz és belovagoláshoz. Édesapja és édesanyja pedagógusként dolgoztak. Ő génjeiben őseitől örökölte a lószereket. Magánélete az időben rendezett volt, csupán a nősülést nem hamarkodta el, így az agglegények táborát növelte. Egyik szenvedélye a ló volt, a másik a fotózás. E kettőt szabadidejét nem kímélve, szívvel és lélekkel végezte.

Jó barátok voltunk, magánéletének jelentősebb gondjait megosztotta velem. Az idő már ősze hajlott, amikor október tájékán közölte velem, hogy megnősül. Tőlem csupán azt kéri, hogy az esküvői menet fogatait állítsam elő.

Kérését teljesítve a menetet úgy szerveztem meg, hogy elől megy a vőfény és a násznagyokat szállító kettesfogat, melyet egy hollófekete és egy hófehér kanca húzott, fekete eredeti sarabán típusú kocsiba fogatolva. A lovakon pedig vágott-sallangos eredeti magyar szügyhám díszelgett.

A második fogat vitte a menyasszonyt és a vőlegényt. A sárga törzskanca négyesünk 1974-ben nyerte meg a Délkelet-Magyarországi Területi Lovas Bajnokságot. A sportteljesítmény mellett szép is volt a négyesfogat. A cseklészi sárga kocsi előtt csipkés, veretes lószerszámok, fonott sallangokkal, és a minden lószere-

számon más hangtónusú csengők egyedi élményt nyújtottak. Mivel a sárga törzskancák 1972-től a CP (Csongrádi Petőfi) besütést kapták nyeregtájon, így egységes monogramok díszítették a fogat üléstakárait és a fogatosok egyedi készítésű ruháit is.

A reprezentatív fogatok már indulásra várakoztak a menyasszonyos ház előtt, amikor kivágódott a kiskapu, a vőlegény felugrott egy kerékpárra és nagy sebességgel elhajtott.

Mint ahogy utólag kiderült, a gyülekező násznép közül valaki megsúgta Barnának, hogy merénylet van szervezve az útvonalon és a Fövényi utca Fő utca felőli végén már egy fogat várakozik.

Utólag nekem Barna az esetet részletesen elmondta. Baráti köre előzőleg megfogadta a félszemű Domokos nevű fuvarost, aki az időben egy öreg szürke sovány lóval fát fuvarozott. A rosszul takarmányozott lónak kiállott a csípőcsontja, élesen látszottak az oldalbordái.

A barátok által összegyűjtött pénzt átadták az öreg fuvarosnak és a teendőkről részletesen eligazították. Dűledező félben lévő rossz parasztkocsiját rakja meg lótrágyával, és a megadott napon, a megjelölt órában álljon ki fogatával a Fövényi utca Fő utca felőli végére. A trágyás kocsinak a látványa sem volt közömbös, a jellegzetes szúrós ammóniák szag pedig messze terjengett. Menjen ki gyalog a Fő utcára és figyelje, mikor jön a lakodalmas fogatos menet. Hajtson elébe, ügetésben menjen a menet előtt a tanácsháza irányába, és ne hagyja magát elkerülni (megelőzni).

Domokos bácsi már a sarkon várakozott, amikor Barna leugrott mellette a kerékpárról. Rákiáltott az öregre és felszólította, hogy azonnal forduljon vissza és takarodjon a helyszínről.

Az öreg meghallgatta Barnát, majd közölte, hogy ő kapott egy feladatot és azt végre is hajtja, mert ő a pénzt már felvette.

A váratlan kijelentés és a rövid idő Barnát gyors cselekedetre sűrgette, elővette pénztárcáját és 500 forintot átadott a fuvarosnak, aki örömeiben azonnal felült a trágyás kocsira, megfordult és elhajtott.

Az esemény anyagi nyertese a félszemű fuvaros lett, mert a két összeg jelentősen nagyobb volt, mint kétheti keresete a tűzifa fuvarozásában.

A vőlegény az eset után teljes sebességgel hajtott vissza a menyasszonyos házhoz, ahol elnézést kért a násznéptől, majd közölte, hogy a részleteket a nászút után közölni fogja.

Az esküvői menet – az esemény után – pontosan érkezett a városháza elé. Az esküvői ceremónián én is részt vettem. Amíg az esküvői program lezajlott, az idő be is sötétedett. Közben a lépcső előtt várakozó fogatosok meggyújtották a gyertyával világító kocsilámpákat, melyek misztikus fényt teremtettek az eseménynek. Meglepődtem, amikor láttam, hogy a tanácsháza és a templom közötti téren mennyi ember várakozik. Csodálatos élmény volt látni a gyertyával kivilágított fogatokat és hallani a lovak patkóinak jellegzetes patkózaját.

Sem az előtt, sem azóta nem volt ilyen esküvői menet, melynek egyik szervezője voltam. Mert valamikor mi is voltunk valakik.

A ló fiatalítása fogsütéssel

Az általam egykor irányított és alapított kisbéri félvér sárga kanca állomány alapját a tagság által tsz-be hozott kiváló származású és küllemű kancák, és azok utódai, valamint vásárolt kancák képezték.

Üzenetet kaptam, mely szerint Öcsödön a Görbe Józsi bácsinál – az ismert románál – jó sárga lovak eladóak. A megbeszélt időpontban érkeztünk Öcsödre, hamar megtaláltuk a megnevezett utcát.

Az utcára véggel épített parasztházban lakott a család. A konyhába egy szép sárga kanca és egy jó küllemű pej herélt, míg a kamrába 3 jó küllemű sárga herélt volt bekötve. Több épület nem is volt a portán. Az udvaron egy vastag törzsű öreg eperfa, mellette egy kisbogllya széna a lovak számára, míg távolabb egy rossz, öreg parasztkocsi árválkodott.

Jóska bácsi először a sárga kancát vezette ki az udvarra, majd egyesével a többi heréltet.

Szalaggal lemértem a sárga kancát, adatait felírtam, majd lépésben, ügetésben megvezettetem. Húzza ez a ló a kocsit egyesben? – kérdeztem. Válasz helyett Jóska bácsi azonnal befogta az említett parasztkocsi elé. Szólította a kancát, mely hirtelen indult és én követve már csak a széles földes utcán értem utol a fogatot. Megállított-

ta a lovat, mire én a hátulsó nagysaráglya (saroglya) láncával megkötöttem a két hátulsó kereket. A kanca a szólítás után indított, közben a rossz öreg kocsi minden eresztékében recsegett, ropogott. Félttem, hogy összetörik és az öreg roma másikat kér helyette, ezért eloldottam a kerékkötő láncokat.

Miután a ló megtette a húzópróbát, kifogtuk a kocsi elől. Ezt követte a nehezebb feladat, a vételár alkuja. Miután kiderült, hogy érdekel a sárga kanca, az öreg roma igen magas árat kért, melyet türelmes és kemény alkudozás után a felére leengedett. Már azt hittem megvettem, amikor váratlanul közölte, hogy csak akkor adja, ha a pej heréltet is megveszem. A kapcsolt áruforgalom meglepett, ám a kancára tenyésztési szempontból szükségem volt. Kényszerhelyzet elé állítva megvettem a pej heréltet is. Másnap tehergépkocsival el is hozattam a két lovat. A heréltet még az év őszén eladtam NSZK-ba exportlőként.

Minden lószakértő tudja, hogy fontos teendő vétel előtt a szakszertű bírálat, ám a rejtett hibák, esetleges rossz szokásai a megvásárolt lónak a vásárlást követő néhány hetes időszakban derülnek ki. Ez történt a Jutka nevű sárga kancánál is. Nehezen lehetett a zablát kantározásnál a szájába tenni. Ha már a zabla zörgését meghallotta, fejét oldalra forgatta, melynek oka csak a következő évben derült ki. Kettes, vagy négyes fogatban farkalt, azaz menetközben a fark emelt mozgásával addig kísérletezett, míg sikerült a hajtószárat elkapnia, leszorítani, mely esetben a fogat kormányozhatatlan. Ennek eredeti oka később sem látott napvilágot.

A vételt követő évben Szarvason találkoztam Görbe Józsi bácsival, akinek kézfogás utáni első kérdése az volt: „Meg van-e még a Jutka?” Feleltem kérdésére, majd arra kértem, mondja el az okát a ló viselkedésének. Készségesen részletezte az okokat. A kancát ő Baja környékén vette egy tanyán lakó özvegyasszonytól, aki egyéves csikóként egy környékbeli tsz karámjából vásárolta. Felnevelte és egyesben be is tanította.

A sárga csikó sem nyakon, sem nyeregtájon nem volt bélyegezve. De járata szabályos volt és megvolt az anyja fedeztetési jegye is, hátulján a született csikó pontos adataival igazolva. Apja a Bajai Méntelep, Gidrán fajta ménje volt.

Miután lókorában Öcsödre került vásárlás útján, a romák kihasználták a bélyegzés hiányát és elhatározták, néhány évvel „megfiatalítják” a kancát. Józsi bácsi elmondta, hogy az udvaron általam is látott vastagtörzsű eperfához nyakánál fogva csatlólánccal kikötötték, majd szabadtüzőn pirosra melegítettek egy hegyes vaspálcát. Szétfeszítették a ló száját, és egy faéket dugtak az alsó és felső zápfogsor közé. Ezután a metszőfogak rágólapján a kupanyomot oldalirányba besütötték.

Ezért tiltakozott élete végéig a zörgő vaszabla ellen.

Amikor én a kancát elbíráltam, kihúztam a nyelvét oldalra és láttam, hogy a metszőfogak szabályosan érintkeznek, ill. a zápfogak állása is szabályos. Mivel tiltakozásként elrántotta a fejét, nem volt időm megnézni, hogy a metszőfogak rágófelülete haránt irányú vagy háromszögbe hajló, melyről a ló korára lehet következtetni.

A kanca 5 évig járt négyesfogat gyeplősként fogatversenyekre. A maratonhajtáson farkával többször leszorította a hajtószárat. Az ügyes segédhajtó menetközben leszállt, követte a lovat, majd egyik kezével a ló farkát emelte fel, másik kezével oldal irányba kirántotta a hajtószárat. Ám a kocsiról történő leszállást a hajtószabályzat büntető pontokkal sújtja.

A Jutkát 15 éves koráig fogatoltuk, miközben 6 csikót nevelt fel, közülük egy-egy Angliába, NSZK-ba, Ausztriába lett exportálva.

Szerettem mint fogatlovat, mert acélos, kemény, szilárdszervezetű, megbízható, fordulékony kanca volt.

Rossz szokásai ellenére is sok hasonló fogatlovat kívánok versenyzőinknek. Amelyik magyar félvérben az arab ősökig származó Gidrán vér csörgedezik, annak gazdája nyereg alatt vagy fogatban biztos sikerre számíthat.

UTÓSZÓ

Sándor barátom és volt szarvasi évfolyamtársam már a középiskolai elméleti és gyakorlati eredményeivel bizonyította, hogy a mezőgazdasági pályára termett. Nyugodtan mondhatjuk, hogy szakmai tudásával és jó szervezőképességével nagyot alkotott mindenütt, ahol csak dolgozott.

Lóháton ült már Szarvason is. Ő vezette az 1948-as sárgulás lovas bandériumát. Később fogathajtó, majd nemzetközi fogat bíró és lovas bíró lett. Nevét örökre beírta a lovasvilág történelmébe.

Nagyon sajnálatos, hogy egészségi állapota nem tette lehetővé, hogy ő maga bővebben írjon tiszteletre méltó életéről és gazdag szakmai tapasztalatáról.

Köszönjük Sándor! – ez szarvasi gazdászhoz méltó munka volt.

Őszinte barátsággal

Dr. Köhler Mihály (Misku)

Tessedik Öreggazdász Egyesület elnöke

A SOROZAT EDDIG MEGJELENT KÖTETEI

1. Cselőtei László: Zöldségtermesztés Rákospalotán az
1930-as években 1999
2. Mócsényi Mihály: Fordítások, ferdítések 1999
3. Mócsényi Mihály: Ember és táj 1999
4. Kralovánszky U. Pál: Esettanulmány a hazai fehérje-
program előkészítéséről (Amíg egy országos K+F prog-
ram elindulhatott) (1962-1970) 2000
5. Cselőtei László: A paradicsomtermelés fejlesztése és
fejlődése (1948-1990) 2000
6. Györffy Sándor: Szövetkezeti állam 2000
7. Kralovánszky U. Pál - Ligetvári Ferenc: Vízgazdálkodás
és mezőgazdaság (a 150 éve született Kvassay Jenő írá-
sai alapján) 2000
8. Köhler Mihály – Molnár Imre: A szarvasi gazdaszélet
hagyományai (1927-1949) 2001
9. Vinczeffly Imre: Pásztoroktól tanultam 2001
10. Szabó János: Találkozás önmagammal 2005/2008
11. Molitorisz Pál: A szarvasi középfokú gazdasági taninté-
zet létesítésének története 2005
12. Molitorisz Pál: A szórhalmi legeltetési társulat
története 2006
13. Reszkető Péter: Főiskola Szarvason (1970-2005)
35 éves a főiskolai szintű agrár-szakképzés Szarvason 2006
14. Molitorisz Pál: Képviselő-portré a szarvasi választókerü-
letből (Borgulya Pál 1872-1960) 2007
15. Molitorisz Pál: Emlékezés Lászlóffy Istvánra (1910-1968) 2008
16. Molnár Imre: Szarvasi gazdaszként indultam. Életút. 2008

Ornyik Sándor sorsának meghatározó lépéséről a következőket írja:

„Gyermekkorom akkor ért véget, amikor apám 1945 év őszén lőcsös kocsiba fogta kancáit, és Szarvas felé vette az útírányt.

A Tessedik Sámuel Középfokú Gazdasági Tanintézetbe azt a fiút vették fel, aki „jeles vagy jó” bizonyítvánnyal végezte a polgári iskola, vagy gimnázium 4. osztályát. Nem kis próbatétel volt részemről 15 évesen elszakadni a családi élet kötelékéből.”

Ezután még számos próbatétel következett az életében, amiket tisztességgel kiállt.

A lovakkal kapcsolatos írásai szenvedélyes lószertetet tükröznek. Nevéhez kötődik a „libasoros hármás” fogatolási mód létrehozása. A lovak helyük szerinti elnevezése a fogatban: a két segéd rúd között a rudas, a középső a követő és az élen haladó az ostorhegyes ló.

Nemzetközi fogatbíróként számos rangos rendezvényen képviselte a magyar lovas sportot.

Sz.J.

Libasoros hármás fogat a csongrádi lovasnapon. 1973.